ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 70 (1707) | Пятніца, 31 жніўня 1962 года | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ЗАЎТРА — ПЕРШЫ ЗВАНОК

Нашы інтэрв'ю

ЗАЎТРА пачынаюцца заняткі ў навучальных установах нашай краіны. У дзевяць гадзін празвініць званок. Ён пакліча тысячы студэнтаў у прасторныя, светлыя аўдыторыі інстытутаў і тэхнікумаў. Што цікавага прынясе гэты навучальны год будучым маладым спецыялістам, якія задачы належыць вырашыць? З такімі пытаннямі мы звярнуліся да міністра вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі Беларусі Міхаіла Васільевіча Дарашэвіча.

Вось што ён расказаў:

— Перш за ўсё пра «геаграфію» нашых інстытутаў і тэхнікумаў. Калі гарады, якія маюць навучальныя ўстановы, адзначыць сцяжкамі, дык на карце гэтых сцяжкоў будзе вельмі многа. У кожным абласным цэнтры рэспублікі, як правіла, тры-чатыры а то і больш вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў. У леташнім годзе ў нашай рэспубліцы была адкрыта 25-я па ліку вышэйшая навучальная ўстанова. Гэта самая маладая ў Беларусі вну — Магілёўскі машынабудаўнічы інстытут. У параўнанні з мінулым годам значна павялічыўся прыём студэнтаў.

Некалькі слоў пра арганізацыю прыёму. Вядома, што ў мінулыя гады меліся сур'ёзныя недахопы. Дапускаліся парушэнні на конкурсных экзаменах. У сёлетнім годзе ў працы прыёмных камісій удзельнічалі прадстаўнікі шырокай грамадскасці. Нам думаецца, што патрабавальнасць, якая была праяўлена пры адборы абітурыентаў, дала магчымасць атрымаць добрае папаўненне. У інстытуты і тэхнікумы прыйшлі многія ўдарнікі камуністычнай працы, якія маюць намер атрымаць вышэйшую і сярэднюю адукацыю без адрыву ад вытворчасці.

Вячэрняе аддзяленне Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута працуе з мінулага года. Яно паспела ўжо сябе добра паказаць. Да яго пацягнуліся многія таленавітыя ўмельцы, майстры прыкладнога мастацтва, людзі, якія заняты ў мастацкіх промыслах, работнікі манументальна-дэкаратыўнага жывапісу, спецыялісты па мастацкай апрацоўцы тканін. У такіх кадрах з высокай мастацкай падрыхтоўкай наша рэспубліка адчувае востры недахоп.

Дарэчы пра эстэтычную падрыхтоўку студэнтаў іншых навучальных устаноў. Уявіце сабе афішную тумбу. Афіша на ёй заклікае вас на канцэрт самадзейнасці вядомага ў рэспубліцы калектыву. Гэты хор неаднаразова займаў першыя месцы на аглядах. З пахвалой гледачы гавораць пра поспехі самадзейнасці Мінскага педагагічнага інстытута. Моцны калектыў мастацкай самадзейнасці і ў Беларускім дзяржаўным універсітэце.

Сярод студэнтаў нямала таленавітых чытальнікаў, дэкламатараў, сольных спевакоў, добрых танцораў. Але як вырашыць пытанне аб іх спецыяльнай падрыхтоўцы, што зрабіць для таго, каб гэтыя таленты развіваліся і ўдасканальваліся?

Калегія Міністэрства па дамоўленасці з іншымі ведамствамі вырашыла ў гэтым годзе арганізаваць ва ўсіх вышэйшых навучальных установах рэспублікі факультэты культуры. Яны будуць працаваць на грамадскіх асновах. Калі ў студэнта ёсць схільнасць да харавой культуры, ён атрымае спецыяльную падрыхтоўку, калі ён цікавіцца тэатрам, дык перад ім адкрыецца дарога да тэатральнага мастацтва. Няма сумнення, што, вырашыўшы задачу падрыхтоўкі студэнта ў эстэтычных адносінах, мы здолеем выхаваць спецыяліста, які адначасова са сваёй асноўнай працай будзе весці гурткі мастацкай самадзейнасці на заводзе, фабрыцы, у калгасе.

Нам думаецца, што студэнты ахвотна адгукнуцца на гэту ініцыятыву.

А як быць з падрыхтоўкай спецыялістаў па мастацкаму выхаванню для сярэдніх і пачатковых школ?

Гэтае пытанне заслугоўвае вялікай увагі. Часта ў школах выкладанне спеваў або малявання даручаецца зусім непадрыхтаваным у гэтай галіне людзям. Часам у гадзіны спеваў вучні проста прагульваюцца па калідорах або па школьных пляцоўках. Каб забяспечыць школы выкладчыкамі спеваў, мы адкрылі спецыяльны літаратурна-музычны факультэт пры Мінскім педагагічным інстытуце. На факультэт прыйшла моладзь, якая здолее пасля заканчэння інстытута адначасова выкладаць мовы, літаратуры і спевы.

Падрыхтоўкай выкладчыкаў малявання, графікі, чарчэння, як і ў мінулыя гады, займаецца адна са старэйшых навучальных устаноў — Віцебскі педагагічны інстытут.

Немалое папаўненне прыйдзе і ў нашы тэхнікумы і культасветвучылішчы.

Новы навучальны год у сярэдніх спецыяльных навучальных установах прынясе нямала новага. Гутарка ідзе ў першую чаргу пра значна палепшаныя новыя праграмы, якія дадуць магчымасць вырашыць пытанне лепшай падрыхтоўкі спецыялістаў сярэдняй кваліфікацыі. Калі гаварыць пра папаўненне, дык трэба перш за ўсё адзначыць, што ў нашы тэхнікумы, асабліва на завочныя аддзяленні, прыйшлі людзі з практычным вопытам. Вось прыклад. У прыёмную камісію на завочнае аддзяленне Гродзенскага культасветвучылішча было пададзена 110 заяў. Прынята 90 чалавек. Хто яны? Галоўным чынам работнікі сельскіх клубаў, актыўныя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. Тое ж самае і ў Магілёве. Тут на аддзяленне завочнага навучання вучылішча прынята 180 чалавек. Сярод іх многа работнікаў сельскіх культасветустаноў, добрых, здольных арганізатараў культурна-масавай работы ў вёсцы.

У Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума свая цікавая гісторыя. Да мінулага года ён знаходзіўся ў сталіцы. Перасяляючыся на новае месца, тэхнікум меў немалыя цяжкасці. У першую чаргу гэта выклікана было тым, што многія выкладчыкі не захацелі са сталіцы пераязджаць у «правінцыю». Тэхнікуму дапамог прафесарска-выкладчыцкі састаў Магілёўскага педагагічнага інстытута. З вялікай любоўю студэнты адносяцца да выкладчыка А. Г. Храпуновай дацэнта Магілёўскага педінстытута, якая чытае лекцыі па культуры мовы. Яе заўсёды слухаюць з увагай. Пашанцавала тэхнікуму і з памяшканнем.

Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум у гэтым годзе прыняў на дзённае аддзяленне 150 чалавек, на завочнае — 300. У тэхнікум прыйшла не толькі моладзь са школьнай лаўкі, але і тыя, хто працаваў у бібліятэках рэспублікі.

Некалькі слоў пра матэрыяльную базу нашых навучальных устаноў. Вядзецца будаўніцтва велізарнага корпуса Мінскага педінстытута. Цэлы студэнцкі гарадок ствараецца ў Гродна для педагагічнага інстытута. Набываецца новая маёмасць, папаўняюцца абсталяваннем многія лабараторыі і кабінеты. Наш родны ўрад шчодра асігнуе сродкі на падрыхтоўку высокакваліфікаваных спецыялістаў, людзей, якім належыць жыць і працаваць у шчаслівым камуністычным грамадстве.

Кансерваторыя... Георгій Мазуркевіч і Тацяна Кароткая ўпершыню ўваходзяць сюды студэнтамі. На тварах іх не толькі радасць, а і заклапочанасць: трэба будзе шмат працаваць, каб авалодаць таямніцамі мастацтва.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

Паўка Карчагін і дадзеныя сказы

Сёння мы працягваем размову, пачатую артыкулам Р. Рэлеса «Пішаце без памылак... паступайце на філфак», які змешчаны ў газеце «Літаратура і мастацтва» за 21 жніўня гг. Артыкул зацікавіў і ўсхваляваў чытачоў. Аб гэтым сведчаць водгукі, якія паступаюць у рэдакцыю ад людзей самых разнастайных прафесій. Запрашаем прыняць удзел у абмеркаванні пытанняў выкладання літаратуры ў школах і вну ўсіх, каго гэта цікавіць. Чакаем, што ў гэтую размову ўключацца выкладчыкі літаратуры, студэнты філалагічных факультэтаў вну.

Д. ФАКТАРОВІЧ,
загадчык кафедры зарубежнай літаратуры БДУ імя Ул. І. Леніна.

ПЫТАННІ, узнятыя ў артыкуле Р. Рэлеса, трывожаць не адных толькі выкладчыкаў літаратуры, але і шырокую грамадскасць. Якім чынам рашуча палепшыць выкладанне літаратуры ў сярэдняй і вышэйшай школе? Як забяспечыць найлепшы адбор будучых спецыялістаў-філолагаў?

Начотніцкія прыёмы і метады школьнага аналізу справядліва выклікаюць трывогу. Калі факультэцкае абавязацельства медыкаў дыктуе не рабіць нічога такога, што пагражае чалавечаму жыццю, дык факультэцкае абавязацельства філолагаў, калі б яно існавала, мусіла б гучаць, на маю думку, так: ніколі не траціць любві да літаратуры, усімі сіламі розуму і сэрца садзейнічаць выхаванню ў моладзі пачуцця прыгожага. У гэтым плане агульны напрамак і пафас артыкула Р. Рэлеса не можа не выклікаць пачуцця прыхільнасці і глыбокага роздуму.

КАЛІ Я ЧЫТАЎ артыкул, мне ўспомнілася хвалюючая сустрэча двух вядомых педагогаў-славеснікаў — К. П. Крымскай і М. А. Рыбнікавай (абедзве — аўтары прызнаных падручнікаў, што не раз перавыдаваліся). У якасці падарунка Ксенія Пятроўна паднесла Марыі Аляксандраўне два сачыненні сваіх вучняў. Вучнёўскія сачыненні — так яна лічыла — найлепш расказвалі аб яе рабоце, аб ёй самой. Добра было б, калі б гэтак аб сабе расказвалі ўсе настаўнікі-літаратары!

Выкладаць літаратуру «з душой», абуджаць высакародныя парыванні ў падлеткаў — вось яна, наша праца як творчасць. Казёншчыну і дробязны педантызм неабходна вымятаць з практыкі славеснікаў. Бо, чэснае слова, надта ж горка чытаць у якасці рэзалюцыі на сачыненне «Чым дарагі нам Паўка Карчагін» словы: «Не ўжываюцца дадзеныя сказы прычыны».

Сістэма пісьмовых работ і сачыненняў, якая існуе ў школе, больш-менш апраўдвае сябе ў сярэдніх класах. Але калі ад сачыненняў па малюнках і апісальных характарыстык вучні пераходзяць да сачыненняў на так званыя «вольныя тэмы», то тут справа мяняецца. Методыка такіх сачыненняў па сутнасці не распрацавана. Сістэма ацэнак не заахвочвае да самастойнага мыслення, бо ацэнкі выстаўляюцца, як правіла, у залежнасці ад колькасці граматычных памылак. І гэта ў той час, як сачыненні на свабодныя, лепш кажучы, публіцыстычныя тэмы маюць вялізарнае навучальнае і выхаваўчае значэнне, бо яны дазваляюць адначасова ацэньваць начытанасць, самастойнасць мыслення вучня. А ці трэба гаварыць, што навучыць самастойна мысліць важна не толькі для будучых спецыялістаў літаратуры!

Методыка сачыненняў на свабодную тэму павінна быць гэтак жа практычна распрацавана, як у алгебраістаў распрацавана методыка рашэння тыпаў тых ці іншых задач. Ад сына мне давodзілася чуць, што «Антон Іванавіч ніколі не дае тыя самыя задачы, што ў падручніку». І яго захапленне тлумачылася тым, што ён і яго аднагодкі **ўсе** задачы **такога тыпу** рашалі. Вось і па літаратуры трэба рыхтаваць вучняў не да пісання сачыненняў па нейкаму канкрэтнаму літаратурнаму герою, а да свабодных разважанняў па прыказках, па крылатых словах, па публіцыстычных тэмах.

Хочацца, каб Міністэрства асветы смялей пераадольвала трафарэт, паўтор у тэматыцы сачыненняў, якая прапануецца школам. Часопіс «Народная асвета» мог бы за кошт артыкулаў метадыстаў, якія часам нічога новага не адкрываюць, хоць раз-два на год друкаваць лепшыя вучнёўскія сачыненні. Ды і не толькі сачыненні! Нашу ўвагу павінны прыцягваць работа літаратурных гурткоў, рукапісныя школьныя часопісы.

Але вось сачыненні напісаны. Настаўнік прынёс іх дамоў, увечары сеў чытаць і ацэньваць. У адрозненне ад выкладчыка алгебры, ён не можа зверыцца з адказам у канцы падручніка. Ён ацэньвае сачыненне ў параўнанні з іншымі і ў залежнасці ад свайго густу і вопыту. Школьнік, натуральна, верыць густу і вопыту настаўніка і спакойна едзе паступаць на філалагічны факультэт — ён жа атрымліваў па літаратуры толькі высокія адзнакі! Але на прыёмных экзаменах яго чакае расчараванне. Сачыненне, напісанае на ўзроўні, за які ён атрымліваў у сваёй школе «пяцёркі», тут ацэньваецца, як пасрэднае. Літаратура — не матэматыка, дзе ўсё вырашае супадзенне з адказам. І тое, што здавалася добрым пры параўнанні з работамі аднакласнікаў, аказалася шэрым пры спаборніцтве з сотнямі работ абітурыентаў.

Ці можна гэтага пазбегнуць? Ці можна знайсці нейкія больш-менш агульныя крытэрыі для ацэнкі літаратурных ведаў і здольнасцей школьнікаў? Думаецца, што самастойна і — не ў крыўду няхай будзе сказана — саматужна, настаўніку такі крытэрый цяжка знайсці. Ды і ці варта шукаць гэты крытэрый аднаму? Напрошваюцца рэкамендацыі. Хоць бы па прыкладу матэматычных алімпіяд. Чаму б не праводзіць у рэспубліканскім маштабе конкурсныя сачыненні на свабодныя тэмы? Або такі прыклад. Нашы школьнікі ходзяць у турысцкія паходы па месцах, звязаных з жыццём і творчасцю Я. Купалы і Я. Коласа. Хіба гэтыя паходы не могуць стаць тэмай сачыненняў, якія пайшлі б потым на разгляд кафедр вну. Наогул, калі б да нас, у вну, ішоў паток творчых сачыненняў старэйшых школьнікаў, калі б яны часцей абмяркоўваліся, гэта, бясспрэчна, дапамагло б у выяўленні людзей таленавітых. Да праверкі работ можна прыцягнуць студэнтаў. Медыкі яшчэ ў студэнцкія гады вучацца пісаць гісторыю хваробы; будучыя педагогі-літаратары павінны загадзя падрыхтавацца да рэцэнзавання вучнёўскіх сачыненняў. Калі ў нас у рэспубліцы будзе пісацца і правярацца да прыёмных экзаменаў мноства сачыненняў на публіцыстычныя тэмы, мы, відаць, атрымаем абгрунтаваныя рэкамендацыі, якія можна будзе прыраўняць да эцюднага экзамену ў мастацкай вну.

Не толькі аб пісьмовай мове будучых педагогаў-літаратараў трэба дбаць. А культура вуснай мовы! Як правіла, у школе клопаты аб ёй абмяжоўваюцца патрабаваннем ад вучняў так званага «выразнага чытання». А хіба менш важна навучыць наша юнацтва гаварыць у згодзе з розумам і сэрцам, ад сябе, а не ад папяровых тэзісаў. Хіба не насцярожвае ўсіх нас, асабліва выкладчыкаў літаратуры, распаўсюджаная схільнасць да шпаргалак пры любых вусных выступленнях!

УЯВІМ САБЕ, аднак, што на філалагічны факультэт прынят, нарэшце, чалавек, які падае надзеі. Трэба сказаць, паклаўшы руку на сэрца, што не заўсёды гэта гарантуе поспех. Мы, выкладчыкі вну, яшчэ вельмі часта бяром ад школьных метадаў горшае, не ведаем і не паважаем лепшага. На нашых філалагічных факультэтах вывучэнне літаратуры ўсё яшчэ не адпавядае запатрабаванням жыцця. Выкладанне мае недахопы і слабасці, уласцівыя нашаму літаратуразнаўству, ды яшчэ паглыбляе іх поўнай нераспрацаванасцю методыкі. Асабліва недапушчальна ў вышэйшай школе пагарджаць майстэрствам выкладання прадмета. А ў нас бездапаможнасць у прыёмах аналізу — з'ява штодзённая. Калі б той ці іншы лабарант не ўмеў ставіць доследы, яго б прагналі з работы. Калі б педагог-вакаліст не меў голасу, гэта безумоўна з'явілася б перашкодай у яго прафесіянальнай дзейнасці. А на філалагічным факультэце чалавек можа дзесяцігоддзямі выкладаць літаратуру з чужога голасу або па даўніх запісах. І гэта ў той час, калі даўно вядома, што літаратура, як ніякі іншы прадмет, патрабуе ад выкладчыка абавязковага спалучэння эрудыцыі з выразнасцю сваіх адносін і аргументаванасцю ацэнкі.

Кожная наша лекцыя перад будучымі настаўнікамі-спецыялістамі па літаратуры павінна не толькі ўзбагачаць пэўнымі фактамі, узбройваць канцэпцыяй гісторыка-літаратурнага развіцця, але і набліжаць да разумення майстэрства. Майстэрства мастака і майстэрства крытыкі, аналізу. У нашым прадмеце начытанасць у класічнай крытыцы дае магчымасць меркаваць аб грунтоўнасці ведаў. І не варта было б Р. Рэлесу падкрэсліваць думку, што студэнт заўсёды павінен даваць асабістую ацэнку таго ці іншага класічнага твора. Ці не прыслухацца лепш да Л. М. Талстога, які прызнаваўся, што да таго, як прачытаў артыкул Бялінскага пра Пушкіна, не разумеў рамана «Яўгеній Анегін». Літаратар, які працуе ў вну, павінен быць адначасова і навуковым работнікам і папулярызатарам у тым сэнсе гэтага слова, які яму надаваў Д. Пісараў, калі пісаў, «што папулярызатар павінен... пры дапамозе зліцця навукі з мастацтвам даць ім такую выдатную магутнасць, якой яны не маглі б набыць уласнымі сродкамі».

КАЛІ МЫ ГАВОРЫМ пра ўмовы паспяховага выкладання літаратуры, нельга змоўчаць аб зусім нецярпімай перагрузцы славеснікаў сярэдняй і вышэйшай школы абавязковымі і неабавязковымі даручэннямі. І адным і другім даводзіцца весці да 18 гадзін аўдыторных заняткаў у тыдзень! А школьнаму настаўніку трэба яшчэ праверыць 200 сшыткаў. Такая перагрузка не пакідае часу для навукі, бо за кожнай гадзінай лекцыі павінна стаяць працяглая падрыхтоўка, пошукі, прадумванне. Я не першы стаўлю гэтае пытанне. Яно даўно гучыць і са старонак друку, і на настаўніцкіх нарадах, канферэнцыях.

Вядома, і пры гэтых не вельмі спрыяльных умовах многія педагогі — выкладчыкі літаратуры — дасягаюць добрых поспехаў. Хочацца назваць хоць бы імёны такіх настаўнікаў школ Мінска, як К. С. Валасевіч, І. Е. Сосінава, М. І. Масальская, Н. А. Лур'е, М. І. Чарняўскі. Гэтыя выкладчыкі атрымалі за грунтоўную падрыхтоўку школьнікаў падзякі філалагічных факультэтаў вну Масквы і Ленінграда. Іх вопыт варта было б актыўней абагульняць і распаўсюджваць.

І ўсё ж трывога, якая выказваецца ў артыкуле «Пішаце без памылак... паступайце на філфак» — справядлівая. Вось таму я палічыў патрэбным напісаць гэтыя нататкі.

ДЛЯ ТАЛЕНАВІТЫХ ДЗЯЦЕЙ

11-гадовая рэспубліканская школа-інтэрнат музычна-мастацкага выхавання дзяцей адкрылася ў Мінску. У гэтым годзе на яе два аддзяленні — музычнае і выяўленчага мастацтва — прымаецца 50 таленавітых дзяцей.

Акрамя агульнай сярэдняй адукацыі іх выхаванцы з першага класа будуць атрымліваць падрыхтоўку па адной са спецыяльнасцей — піяніста, скрыпача, віяланчаліста, цымбаліста, у галіне жывапісу і скульптуры. З наступнага года намячаецца таксама адкрыць аддзяленне харэаграфіі. Асноўная задача новай школы — рыхтаваць абітурыентаў для мастацкіх вну рэспублікі.

Плануецца будаўніцтва спецыяльнага гарадка для гэтай школы, які ўвойдзе ў строй да 1964 года.

У рэспубліцы гэта другая навучальная ўстанова для таленавітых дзяцей. У Мінску ўжо доўгі час працуе дзіцячы дом мастацкага выхавання, у якім сярэднюю адукацыю і адпаведную спецыяльную падрыхтоўку атрымліваюць таленавітыя дзеці, якія страцілі бацькоў.

Падрыхтоўкай кадраў кампазітараў, музыкантаў, спевакоў, акцёраў, рэжысёраў, мастакоў, музыказнаўцаў і мастацтвазнаўцаў у рэспубліцы займаюцца кансерваторыя, тэатральна-мастацкі інстытут. Спецыялістаў з сярэдняй музычнай адукацыяй рыхтуюць 6 музычных, 2 музычна-педагагічныя вучылішчы. Пры тэатры оперы і балета працуе харэаграфічнае вучылішча.

Побач з клопатамі аб развіцці прафесіянальнага мастацтва многае ўжо зроблена, каб падрастаючае пакаленне расло ўсебакова развітым. У рэспубліцы дзейнічаюць цяпер 97 музычных школ-сямігодак. Развіццю мастацкіх і музычных густаў дзяцей таксама садзейнічаюць сотні музычных, харавых, харэаграфічных ансамбляў, гурткоў выяўленчага мастацтва і студый, якія дзейнічаюць пры клубах і дамах культуры, палацах і дамах піянераў.

ДЗЕВЯЦЬСОТ КАНЦЭРТАЎ ТАНЦАВАЛЬНАГА КАЛЕКТЫВУ

Пасля працоўнага дня клуб сельгасарцелі імя Дзімітрава Віцебскага раёна запоўнілі жывёлаводы, механізатары, паляводы. Гледачы горача апладзіравалі выканаўцам беларускай полькі-жарту, польскага народнага танца «Аберак», венгерскага «Чардаша» і іншых танцаў. Гэта быў 900 канцэрт народнага ансамбля танца Віцебскага раённага Дома культуры.

Танцавальны самадзейны калектыў створан у 1950 годзе. Яго заснавальнікам з'явіўся вядомы збіральнік беларускага танцавальнага фальклору К. К. Партной, які і цяпер з'яўляецца мастацкім кіраўніком ансамбля.

Цяпер у калектыве налічваецца каля 50 выканаўцаў. Гэта людзі розных прафесій і ўзростаў. У ім удзельнічаюць работніцы фабрыкі «КІМ» сёстры Ларыса і Любоў Раманенкі, швачка фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» ўдарніца камуністычнай працы Людміла Марылава, студэнт медыцынскага інстытута Анатоль Асіпенка, студэнтка Лужаснянскага сельскагаспадарчага тэхнікума Ада Голасава, муж і жонка Павел і Галіна Гарбуновы, сёстры Таіса і Ларыса Цыганковы і іншыя.

Сваё майстэрства самадзейныя артысты паказалі ва ўсіх раёнах Віцебшчыны, а таксама ў Пскоўскай, Смаленскай, Магілёўскай абласцях, у Мінску. Нядаўна ансамбль паспяхова выступіў у Маскве на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі. За высокае майстэрства ён быў узнагароджан памятным медалем, а 30 лепшых яго ўдзельнікаў — Ганаровымі граматамі.

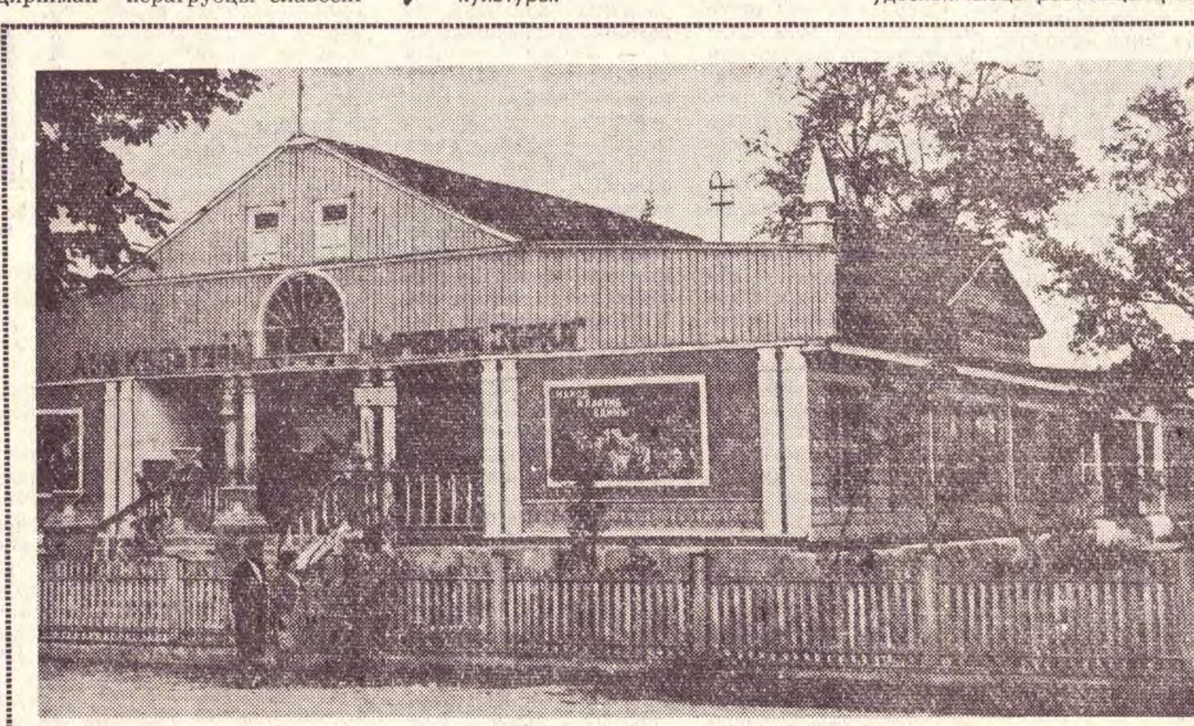
Акрамя народных танцаў, у рэпертуары ансамбля поспехам карыстаюцца харэаграфічныя карцінкі «Дарогу кукурузе», «Больш мяса і малака», «На паўстанку», «Залп Аўроры» і іншыя.

У песнях, танцах, музычных карцінках самадзейныя артысты праслаўляюць дружбу народаў нашай шматнацыянальнай радзімы, іх радаснае працоўнае жыццё.

Цяпер ансамбль рыхтуе вялікую танцавальную кампазіцыю, якая адлюстроўвае самаадданую працу механізатараў, жывёлаводаў, паляводаў.

Танцавальны калектыў неаднаразова адзначаўся граматамі, дыпломамі і прэміямі на раённых, абласных і рэспубліканскіх аглядах мастацкай самадзейнасці. Калектыў адзначан таксама Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

(БЕЛТА).

Любяць свой Дом культуры хлебаробы сельгасарцелі «Чырвоная зорка» Барысаўскага раёна. У клубе ёсць глядзельная зала на 500 месц, бібліятэка, чытальная зала, пакоі для гуртковай работы. Тут рэгулярна дэманструюцца мастацкія і навукова-папулярныя фільмы, выступаюць з канцэртамі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. У госці да калгаснікаў часта прыязджаюць артысты з Мінска, Барысава і іншых гарадоў.

На здымку: Дом культуры калгаса «Чырвоная зорка».

Фота Ул. ЛУПЕЙКІ. (БЕЛТА)

МУЗЕЙ Я. КОЛАСА Ў ВІЛЬНЮСЕ

Жыццё і творчасць Я. Коласа цесна звязаны з Вільнюсам, дзе доўгі час жыў і пісаў свае вершы пясняр беларускага народа. Жыхары сталіцы Савецкай Літвы свята ўшаноўваюць памяць Якуба Коласа: у месцах, звязаных з жыццём паэта, устаноўлены мемарыяльныя дошкі, у бібліятэках зроблены стэнды, прысвечаныя яго жыццю і творчасці.

Да 80-годдзя з дня нараджэння паэта ў Вільнюсе, па вуліцы Келейвю, будзе адкрыт мемарыяльны музей Я. Коласа. Навуковыя супрацоўнікі рыхтуюць экспанаты будучага музея.

А. ГРЫШКЕНАС.

г. Вільнюс.

РАБОТНІК КУЛЬТУРЫ—ТВОРЦА

Яўген КАРШУКОЎ

Гэта было некалькі год назад. Тады я толькі што пачаў працаваць у рэдакцыі Веткаўскай раённай газеты. Неяк да нас зайшоў высокі, шыракаплечы, з ваеннай выпраўкай мужчына. Прывітаўшыся, ён уважлівым позіркам абвёў наш невялічкі рэдакцыйны пакойчык і падышоў да мяне.

— Я хацеў бы з вамі пагаварыць...

— Калі ласка. Заметку прынеслі? Ці можа... вершы?

— Што вы! — жартам адмахнуўся ён. — Ніколі не пісаў вершаў... У мяне тут да вас свая справа. Але давайце пазнаёмімся. Я — новы дырэктар раённага Дома культуры.

Ён назваў сваё прозвішча: Дудкін, Васіль Пятровіч. Затым сеў і адразу ж горача, энергічна жэстыкулюючы, загаварыў. Ён цікава расказаў аб плане работы Дома культуры, аб тым, што думае арганізаваць агітбрыгаду для выездаў на вёску. Але вось сустрэўся з цяжкасцямі — пры раённым Доме культуры амаль не працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці. А ў раённым цэнтры — многа моладзі. Трэба толькі яе арганізаваць. У заключэнне нашай гутаркі Васіль Пятровіч прасіў памагчы справе праз газету. Калі трэба — ён напіша заметку, у якой раскажа аб перспектывах работы раённага Дома культуры.

— А вас асабіста я запрашаю ў наш драматычны гурток, — нечакана прапанаваў ён. — Вельмі цікавы ёсць у мяне адзін вадэвіль... Вось паглядзіце.

І тут жа ён падаў мне невялічкую кніжачку. Я спрабаваў адмаўляцца — маўляў, многа работы, няма артыстычных здольнасцей. Але дарэмна: у Васіля Пятровіча, відаць, быў незвычайны талент угаворваць...

І вось праз нейкі тыдзень мы пачалі рэпетыцыі. Стаяў чэрвень. Днём я раз'язджаў на рэдакцыйным матацыкле па калгасах раёна, збіраючы інфармацыю для газеты, а пад вечар, нягледзячы на стомленасць, ішоў на заняткі драмгуртка ў Дом культуры. Памятаю, разам са мною прыходзілі пасля работы рабочы Гаўрылаў, інжынер Баранаў, настаўнікі Паўлава і Чарнаглаз... І кожны вечар сярод нас быў, вядома, Васіль Пятровіч — ён не толькі даваў трапныя заўвагі «акцёрам» па ходу рэпетыцыі, але і сам удзельнічаў у п'есе. Ён жа кіраваў струнным гуртком, нярэдка акампаніраваў на баяне харыстам. Рухавы, энергічны Васіль Пятровіч паспяваў усюды. Да гэтага часу я не магу забыць яго цёплую, вясёлую ўсмешку і незвычайна жвавыя вочы. Яго жыццярадаснасць перадавалася і нам, удзельнікам мастацкай самадзейнасці, абнадзейвала.

У тое лета, памятаю, раённая агітбрыгада зрабіла многа выездаў у калгасы і саўгасы, выступала не толькі ў клубах, але і непасрэдна на полі. І ўсюды хлебаробы добра прымалі нас, горача дзякавалі за цікавыя і карысныя выступленні.

Не так даўно па справах я зноў трапіў у Ветку. Як былы ўдзельнік мастацкай самадзейнасці, я пацікавіўся ў знаёмых, як ідуць справы ў раённым Доме культуры. Тое, што я пачуў, не абрадавала мяне: заглухла культурна-масавая работа не толькі ў раённым цэнтры, але і ва ўсім раёне. У размове з работнікам райкома партыі Сцяпанам Іосіфавічам Кукалкам, я паспрабаваў высветліць, у чым прычына такога становішча. І мой субяседнік адкрыў мне вочы.

— Уся бяда ў тым, — сказаў ён, — што ў нас дрэнна яшчэ ставяцца да падбору кадраў культработнікаў... Нярэдка на пасаду кіраўнікоў культасветустаноў прызначаюць абы каго. У мінулым годзе ў Ветку, напрыклад, завітаў нехта Дзяменцьеў. Адрэкамендаваўся артыстам. Назваў некалькі вядомых п'ес, у якіх нібыта ён з поспехам выконваў галоўныя ролі. І ў аддзеле культуры Веткаўскага райвыканкома, не праверыўшы, што ён за «артыст», з радасцю афармілі Дзяменцьева дырэктарам Дома культуры.

— Ну, і што, ён, відаць, не справіўся са сваімі абавязкамі? — запытаў я.

— Каб толькі гэта. Справа ў тым, што наш «артыст» аказаўся аферыстам: праз які там месяц прысвоіў дзяржаўныя грошы і даў драла... А калі яго затрымалі, выявілася, што Дзяменцьеў зусім не той, за каго сябе выдаваў, а злодзей з практыкай.

Сумна ўсміхаючыся, Сцяпан Іосіфавіч на хвіліну замоўк. Я разумеў, што яму непрыемна ўспамінаць гэты выпадак.

— Або вось яшчэ такі прыклад, — працягваў субяседнік. — За пяць апошніх год у нас у райвыканкоме змянілася пяць загадчыкаў аддзела культуры...

Сцяпан Іосіфавіч пералічыў мне прозвішчы. У асноўным гэтых людзей я ведаў, сустракаўся з імі ў час работы ў раённай газеце. Усе яны ўваходзілі, як кажуць, у спіс работнікаў раённага звяна. Іх звальнялі з адной пасады і пераводзілі на другую — усё роўна якую. Пры гэтым, не ўлічвалі самага галоўнага — дзелавых якасцей, спецыяльнай падрыхтоўкі. Адзін з іх, Бабіч, быў неблагім старшынёй калгаса. Сельскую гаспадарку ён ведаў нядрэнна, а вось што датычыць культуры — тут пахваліцца ён нічым не мог... Такімі ж якасцямі вызначаліся і яго папярэднікі на пасадзе загадчыкаў аддзела культуры. Ажывіць, наладзіць культурна-масавую работу ў раёне ім было не пад сілу.

Я наўмысна пачаў з успамінаў, з расказу аб Васілю Дудкіну. У цяжкай і адказнай рабоце дырэктара Дома культуры ён выдатна праявіў свае арганізатарскія здольнасці. І яго, безумоўна, цікавіла не пасада дырэктара, а сапраўдная творчая работа.

Цяпер дырэктарам Веткаўскага раённага Дома культуры працуе Аляксандр Кісялёў. Цяжка аб ім, як аб кіраўніку, сказаць нешта станоўчае. Ды вось як пра яго гавораць самі адказныя раённыя работнікі:

— Гэта праўда, культработнік ён дрэнны, без ініцыятывы, але ж чалавек харошы... Шкада яго звальняць з работы.

І — не звальняюць. На тое, што Кісялёў нічога не робіць, што Дом культуры губляе сваю былую славу, а гурткі мастацкай самадзейнасці працуюць нездавальняюча — глядзяць праз пальцы. Хіба ж можна даравалць, што агітбрыгада РДК за час уборачнай кампаніі ні разу не пабывала ў вёсцы?

Штодня ў Доме культуры — кіно. Праўда, зрэдку тут можна пачуць і мелодыю песні — ідуць заняткі харавога гуртка. Але ўдзельнікаў у гуртку мала, а драматычны гурток наогул не збіраецца... Я зайшоў у пустуючы Дом культуры, успомніў, як было шумна ў ім калісьці, калі збіраліся гуртkоўцы, і мне стала вельмі прыкра. Прыкра за жыхароў горада, за моладзь, што не ўдзельнічае ў клубнай рабоце і не мае магчымасці праявіць свае здольнасці...

Гэтае пачуццё не пакідала мяне, калі я знаёміўся з некаторымі работнікамі сельскіх клубаў раёна. Давялося мне наведаць вёску Старое Сяло. Клуб, нягледзячы на рабочы час, быў на замку. Ледзь-ледзь я адшукаў клубнага бібліятэкара Ганну Грамыка. Хацелася шчыра папытаць у яе, што робіць клуб, якія цяжкасці ў працы, якія планы на будучае... На жаль, такой размовы ў нас не атрымалася. Чаму? Ды таму, што клуб ніякай культурнай работы сярод насельніцтва, па сутнасці, не праводзіць. Лекцыі не чытаюцца. Вечары пытанняў і адказаў не наладжваюцца. Гурткі мастацкай самадзейнасці не працуюць. Дык можа хоць кніга добра сярод калгаснікаў прапагандуецца? Таксама пахваліцца няма чым.

— А як сёлета ў вас папоўнілася навінкамі бібліятэка? — пацікавіўся я.

— Папоўнілася...

— А што вы атрымалі?

— Ды кнігі нейкіх беларускіх аўтараў... Усё не збяруся паглядзець іх.

Больш аб прапагандзе літаратуры гаварыць з Ганнай Грамыка я палічыў непатрэбным.

А між тым, колькі ў Веткаўскім раёне яшчэ вось такіх, з дазволу сказаць, культработнікаў. Дрэнна працуюць сельскія клубы ў вёсках Радуга, Шарсцін, Прысно... Гэты спіс можна, на жаль, яшчэ прадоўжыць.

У пачатку жніўня я трапіў па справах у Буда-Кашалёўскі раён. Былі вольныя гадзіны, і я вырашыў заглянуць у адзін з сельскіх клубаў мясцовага саўгаса ў вёсцы Кашалёва. Нават клуб знайшоў не адразу — ніякай шыльды на будынку яго не было. Дзверы замкнёныя. Праз акно мне ўдалося прачытаць аб'яву: «Бібліятэка ў жніўні не працуе. Бібліятэкар — у адпачынку».

Мне захацелася сустрэць бібліятэкара, загадчыка клуба і высветліць — у чым прычына, чаму так абыякава ставяцца культработнікі да сваёй справы.

Загадчык клуба Ада Асавіцкая была дома. Наша размова, прыкладна, ішла так.

— Як працуе ваш клуб?

— Добра...

— Якія культурныя мерапрыемствы вы праводзіце сярод рабочых саўгаса?

— Паказваем кінафільмы...

І сапраўды, у гэты клуб людзі прыходзяць толькі паглядзець кінафільм. Лекцыі і даклады тут не чытаюцца. Гурткі мастацкай самадзейнасці распаліся. Сама Асавіцкая не бывае сярод жыхароў вёскі, далей сваёй хаты носа не паказвае. А клубная ж работа — гэта ў першую чаргу арганізатарская работа з людзьмі, і загадчык— арганізатар. Самае важнае для яго — дарога да людзей.

У мяне склалася ўражанне, што Асавіцкая не ўлавіла, не зразумела перамен у жыцці вёскі, новых запатрабаванняў сваіх аднавяскоўцаў. У яе ўяўленні клубная работа — гэта толькі кіно, танцы ды часам канферэнцыя чытачоў.

Відаць, такой жа думкі прытрымліваюцца і грамадскія арганізацыі вёскі, бо ў іх планах клубу не адводзіцца амаль ніякай ролі.

Я вёў гутарку з Асавіцкай і мне паступова станавілася зразумелым, што культурна-асветная работа не цікавіць яе. Ды ўрэшце і сама Асвіцкая не хавала гэтага — яна прызналася, што стала культработнікам выпадкова і ў культасветвучылішча пайшла вучыцца толькі таму, што там «навучаць іграць на домры»...

Размаўляючы з Асавіцкай, я яшчэ раз успомніў былога дырэктара Веткаўскага РДК Васіля Дудкіна. Вось такім ініцыятарам культурных спраў павінен быць кожны культработнік. Толькі так — штодзённа мэтанакіравана, з агеньчыкам, з жывінкай — трэба працаваць. Працаваць з душой, самаадданa. Сёння пытанне аб росце культуры на вёсцы такое ж важнае, як і пытанне ўздыму грамадскай гаспадаркі. І нельга, ні ў якім разе нельга, абыякава адносіцца да падбору кадраў культработнікаў.

г. Гомель.

ДОМ ЛЯ ПОМНІКА ІЛЬІЧУ

Ад помніка Ул. І. Леніну, што ўзвышаецца на Цэнтральнай плошчы ў Брэсце, ідзе ўніз невялікая вулічка — алея, абсаджаная маладымі ліпамі. А ў канцы яе ўзвышаецца светлы двухпавярховы будынак. Яго пабудавалі нядаўна і падаравалі юным грамадзянам горада—піянерам. Дзецям даўно ўжо было цесна ў невялікім асабняку, дзе шмат гадоў размяшчаўся Брэсцкі абласны Дом піянераў. А новае памяшканне павінна было ўзводзіцца яшчэ не хутка. Але калі за справу бяруцца энтузіясты — планы скарачаюцца і справы памнажаюцца. А ў энтузіязме недахопу не было. Першымі праявілі яго абкомаўскія камсамольцы. Загарэліся самі, натхнілі іншых. І вось неўзабаве маладыя архітэктары Брэсцкага аблпраекта ўзяліся за мадэрнізацыю тыпавога праекта школы. Будаўнікі ўзвялі будынак, прычым у асноўным на сэканомленыя сродкі. Калі ён быў гатоў, дырэкцыя Дома піянераў звярнулася да мастака В. Старчакова з просьбай афарміць інтэр'еры будынка. Старчакоў згадзіўся і, калі гутарка зайшла аб фінансавым баку справы, сказаў: «Няхай гэта будзе маім падарункам дзецям». І вось па яго эскізах і чарцяжах маляры афарбавалі памяшканне; на Брэсцкай і Пінскай мэблевых фабрыках зрабілі стэнды і мэблю.

На наваселле да дзяцей прыйшлі прадстаўнікі многіх устаноў і прадпрыемстваў горада. Прыйшлі не з пустымі рукамі, а як належыць прыходзіць на наваселле з падарункамі.

Брэсцкія мастакі паднеслі Дому піянераў свае карціны і эцюды. Рабочыя завода «Газапарат» адрамантавалі ў вольны час такарны станок і газавую пліту для гуртка дамаводства. Будаўнікі мантажнага ўпраўлення № 4 вырабілі абсталяванне для дзіцячага тэатра лялек. Работнікі абласнога Тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі і воіны мясцовага гарнізона афармілі і абсталявалі глядзельную залу і сцэну піянерскага тэатра.

Прыемна было піянерам. Але і яны стараюцца не застацца ў даўгу — прыязджаюць да сваіх шэфаў з канцэртамі, выступленнямі.

З не меншым задавальненнем, чым ігру прафесіянальных акцёраў, ходзяць брэстчане глядзець спектаклі агульнагарадскога дзіцячага тэатра пры Доме піянераў. Кіруе ім ветэран піянерскай работы актрыса Яўгенія Георгіеўна Гіоф. Але яна ажыццяўляе, як кажуць, толькі агульнае кіраўніцтва, бо ў тэатры ўсё робяць самі дзеці, і ў гэтым Яўгенія Георгіеўна бачыць вялікі сэнс — прывучыць дзяцей да самастойнай творчасці. Тут свой дырэктар, свой памочнік рэжысёра, загадчык рэквізіту, рабочыя сцэны, грымёры, цырульнік, касцюмёры, асвятляльнікі — усе «пасады» займаюць вучні. Нават акцябраты прымаюць актыўны ўдзел у рабоце тэатра. Ды ці маглі б паставіць без іх тут оперу «Муха-цакатуха»?

І неабавязкова актрысамі вырастуць гэтыя дзяўчынкі, якія сабраліся перад рэпетыцыяй у калідоры Дома піянераў, дзе сфатаграфаваў іх наш фотакарэспандэнт.

ЭСТАФЕТА ІДЗЕ ПА ВОБЛАСЦІ

З раёна ў раён культасветработнікі Магілёўшчыны перадаюць эстафету прыгожых спраў. Яна прысвечана Дэкадзе самадзейнага мастацтва рэспублікі. Удзельнікі эстафеты рапартуюць аб поспехах работнікаў культасветустаноў у прапагандзе рашэнняў партыі і Савецкага ўрада, арганізацыі адпачынку працоўных. Перадаючы эстафету, удзельнікі мастацкай самадзейнасці арганізоўвалі канцэрты ў сельскіх дамах культуры, калгасных клубах.

Дэкадзе самадзейнага мастацтва прысвечаны рэпертуарны лісток, які выдае абласны Дом народнай творчасці. У лістку будуць змешчаны новыя вершы і песні савецкіх паэтаў і кампазітараў аб роднай Камуністычнай партыі. Намечана таксама выдаць зборнік твораў самадзейных кампазітараў Магілёўшчыны.

НАРАДА КУЛЬТАСВЕТРАБОТНІКАЎ

Днямі Пружанскі РК КПБ сумесна з райкомам прафсаюза работнікаў культуры правёў нараду культасветработнікаў раёна па пытанню падрыхтоўкі ўстаноў культуры да Дэкады мастацкай самадзейнасці рэспублікі. Загадчыкі сельскіх дамоў культуры і клубаў расказалі аб падрыхтоўцы да дэкады, абмяняліся вопытам.

Затым з дакладам «Роля нагляднай агітацыі ў арганізацыі сацыялістычнага спаборніцтва» выступіў загадчык аддзела прапаганды і агітацыі РК КПБ А. Казлоўскі.

М. КЛІМЕЦ.

У БРАТНІЯ РЭСПУБЛІКІ

Артысты Беларускай дзяржаўнай філармоніі — жаданыя госці ў братніх рэспубліках. Выступленні спевакоў, акрабатаў, чытальнікаў адбыліся ў канцэртных залах Вільнюса, Рыгі, Ленінграда, Тбілісі.

Нядаўна ў гастрольныя паездкі па гарадах братніх рэспублік накіраваліся тры брыгады. У Якуцкую АССР выехала брыгада, якую ўзначальвае артыст М. Пісьман. Перад хлебаробамі Цаліннага краю паспяхова выступае брыгада пад кіраўніцтвам артыста Р. Пятрэнкі. Брыгада М. Шышкіна пачала выступленні на сцэнах і эстрадных пляцоўках Краснадарскага краю.

Днямі дзве брыгады выязджаюць на гастролі на Украіну. Яны дадуць першыя канцэрты ў Луганску і Палтаве.

РЭДКІ МЕДАЛЬ

Сотая гадавіна Барадзінскай бітвы ўрачыста адзначалася рускім народам. У памяць аб перамозе над французскімі захопнікамі быў адліты бронзавы медаль. Але, выпушчаны ў невялікай колькасці, ён даўно стаў рэдкім. Беларускі гісторыка-краязнаўчы музей набыў гэты медаль. На ім надпіс: «Славный год сей минул, но не пройдут содеянные в нем подвиги». Як вядома, гэтыя словы былі ўзяты з загаду М. І. Кутузава ў сувязі з выпускам медаля ў 1813 годзе ў гонар перамогі над ворагам.

Сустрэчы з воінамі

Работнікі літаратуры і мастацтва нашай рэспублікі падтрымліваюць цесную сувязь з воінамі Беларускай ваеннай акругі. Нядаўна ў клубах Н-скай часці адбыліся сустрэчы салдат і сяржантаў з пісьменнікамі М. Аляксеевым і А. Лазнявым. А крыху раней рэжысёр кінастудыі «Беларусьфільм» І. Шульман расказаў воінам аб тым, як ствараліся фільмы «Чалавек не здаецца», «Шчасце трэба берагчы», паведаміў пра творчыя планы беларускіх кінематаграфістаў.

Пра першую кніжку пісьменніка

ЦІ ІСНУЕ

А. ВЯРЦІНСКІ

Блакітны вецер... Так называецца апавяданне. Так называецца ўся кніжка.

Чаму — блакітны? З якога часу вецер набыў такую афарбоўку? Ці гэта даніна маладога пісьменніка аднаму з «ізмаў», скажам—сімвалізму? Пагоня за прыгожым словам?

Не, толькі не гэта. Прачытайце гэты зборнік і вы зразумееце, што і блакітны вецер існуе ў прыродзе, і што аўтар кнігі Міхась Стральцоў — не з тых, хто любіць краснае слоўца, гучную фразу і, на першы погляд, зусім не красамоўны. Наадварот, ён немнагаслоўны. Але затое слова яго «нагое и точное», свежае і ёмкае. М. Стральцоў далёкі ад эфектнай фразы і позы і звязанага з імі фальшу, ад сумніцельнага дэвіза: ашарашвайце мешчаніна. Гэта з аднаго боку.

А з другога, што яшчэ больш прыемна, — не зацягнулася ў аўтара «Блакітнага ветру» і тое, што называюць вучнёўствам, пошукамі сваёй тэмы і самога сябе. Ён неяк змог абмінуць «пачатковую школу» з яе азамі, з яе «косай лінейкай», з «палачкамі» і «кручкамі» і адразу ж пачаў выводзіць не толькі літары, але і словы. Прытым самыя важныя, самыя істотныя: чалавек і жыццё, дабро і зло, цудоўнае і пошлае, любоў і нянавісць. І словы гэтыя, як мы цяпер бачым, ужо азначаюць не «чыстапісанне», і не «практыкаванне па мове», а самае што ні ёсць чалавеказнаўства — тую галоўную навуку, той прадмет, па якому перш за ўсё малады літаратар і павінен «спецыялізавацца» і затым трымаць экзамен.

Вельмі патрабавальны экзаменатар — чытач — можа быць задаволеным. Міхась Стральцоў, на маю думку, паспяхова здаў экзамен, прытым па аднаму з важных раздзелаў чалавеказнаўства. Аб гэтым гаворыць яго кніжка «Блакітны вецер».

Любоў і спагада да чалавека, засяроджаная ўвага да рухаў яго душы, да яго духоўнага быцця — гэта, можа быць, першае, што ўражае ў кніжцы, што характарызуе яе, робіць яе такой цэльнай і аднароднай. Чытаючы апавяданні М. Стральцова, не раз зноў падумаеш аб тым, што як быццам бы ўжо і вядома даўно, стала прапісной ісцінай, а іменна: што душа мастацтва, яго галоўная сутнасць — любоў да чалавека.

Важкім довадам гэтай думкі можа быць апавяданне «Перад дарогай», якое заключае кніжку. Яно не вылучаецца ні спрытна «закручаным» сюжэтам, ні складанымі сітуацыямі і перыпетыямі, ні выключнымі падзеямі. Што, уласна, адбываецца ў апавяданні? Прыехалі гараджане ў вёску па грыбы і, пабыўшы ў лесе, сядзяць у вясковай хаце, на кухні, чакаюць, пакуль сціхне дождж, які перашкаджае вярнуцца ў горад. І гавораць героі апавядання мала, так, перакідваюцца час ад часу словамі. Гаспадыня дома не ўступае асабліва ў гаворку, бо баіцца, каб «не так што сказаць». Шафёр Сямён Захаравіч увогуле не з гаваркіх. Тым больш, што тут, дзе «зусім, як у вёсцы», ён настроіўся на лірычны, летуценны лад, на роздум. Праўда, жонка мае звычку ўстаўляць «дзе не трэба, свае тры капейкі», але і яна падпарадкавалася добраахвотна агульнаму настрою. Такім чынам, нічога значнага на першы погляд у апавяданні не адбываецца.

І тым не менш яно надзвычай змястоўнае; яно многа гаворыць і розуму, і сэрцу. Яго, як добры верш, можна некалькі разоў перачытваць і кожны раз у ім будзеш знаходзіць нешта новае, незаўважанае раней. У чым тут сакрэт? Перш за ўсё, ў тым, што ў фокусе аўтарскай увагі—жывы чалавек. Той, хто чытаў апавяданне, не мог не прыкмеціць і не адчуць, як паказаны ўзаемаадносіны паміж персанажамі. На кухні, дзе яны сядзяць, слухаючы шапаценне дажджу і трэск дроў у печы, пануе атмасфера незвычайнай блізкасці, узаемнай чуласці і добразычлівасці. Сямён Захаравіч даруе жонцы тое, што яна крыху недарэчы выказалася. Не да гэтага. Тым больш, што «за доўгія гады, пражытыя з жонкай, ён добра ўведаў цану і сабе, і ёй». Амаль з сыноўняй пяшчотай адносіцца ён да гаспадыні, добрай вясковай жанчыны. Яна ж адплачвае тым жа. Ёй таксама па душы Сямён Захаравіч.

У атмасферы, што пануе ў вясковай хаце, праяўляецца ўнутраная накіраванасць аўтара, яго глыбокая чалавечная пазіцыя. І калі жонка Сямёна Захаравіча ўсё ж не зразумела свайго мужа, які сказаў летуценна: «Яно, маці, і тут добра, зусім, як у вёсцы». І калі вясковая жанчына не можа адказаць сабе, што ёй так падабаецца ў гарадскім шафёру,— тое, як ён вось так прыкурвае ад вугольчыка, ці нешта больш. І калі бухгалтару Саўчанку крыху няўцям, чаму Сямён Захаравіч не хоча расказваць пра вайну,—то ўжо аўтару, як кажуць, відней. Ён усё бачыць і разумее. Ён ведае, што жыццё яго героя ў нечым «сыходзілася з чужым. Было многа падобнага, але было і тое, чаго, ён ведаў, не будзе ніколі». Ведае, які сэнс тоіцца за словамі: жыццёвы вопыт, жыццёвы лёс. І ў маленькім апавяданні раскрываецца вялікі свет чалавечага сэрца — такі дзіўны і непаўторны. У ім і мінулае і сучаснае, нягоды і радасці, доўг сыноўні і доўг бацькоўскі, павага і любоў да чалавека, які ідзе ў жыцці побач, і да чалавека, з якім выпадкова сустрэўся. У ім, гэтым свеце, — і вайна—«страшная штука, замешаная на чалавечым жыцці і смерці», і мір, «тыя, спакойныя хвіліны», якія часам трымаюцца ў памяці больш, чым «страшнае і цяжкое». Пад Севастопалем, у зацішшы пасля бою, кранalася душы Сямёна Захаравіча «пакутная нейкая яснасць, адкрываўся яму, здаралася, краёчак таго, звычайнага і амаль недаступнага ўжо жыцця. Ён бачыў мора: яно ляжала спакойнае, сіняе, светлае, ахутанае ўдалечы ласкавай смугой, дэльфіны куляліся на рэдкіх хвалях, і, здавалася, не было навокал ні вайны, ні смерці, ні спякотнага неба, белага, як выцвілы брызент, ні свежай крыві, што цьмяна блішчала на сонцы».

І, нарэшце, у жыцці героя апавядання ўвайшоў вось гэты дзень—з падарожжам у вёску, з грыбамі, з дажджом, з вясковай кухняй, з ціхай гамонкай, з роздумам і ўспамінамі. Адзін з тых дзён, якія нібыта абнаўляюць чалавека, прымушаюць яго неяк па-новаму паглядзець на сваё жыццё, на сваё месца ў жыцці.

Як бачым, М. Стральцоў не ідзе па лініі найменшага супраціўлення, не задавальняецца адналінейным, аднамерным і, значыць, збедненым паказам чалавека. Ён разумее, які багаты ўнутраны свет сучасніка, і імкнецца паказаць гэтае духоўнае багацце, складанасць інтэлектуальнага і эмацыянальнага зместу чалавека. Гэта можна было ўжо заўважыць нават у першых апавяданнях «Дома», «Мацеевы дровы».

Пачынаеш чытаць апошняе з іх з пэўным недаверам: ці мала пісалася ўжо аб тым, як селянін едзе па дровы, і пісалася прыблізна так жа—«Завіхурыла адразу пасля каляд», «Старому неспакойна. Выйдзе на двор, каб кінуць карове мурагу...» Але вось спыняешся на радках, якія перадаюць стан старога, што толькі прачнуўся: «Стала прыемна ад нейкай асаблівай глыбокай і мяккай цішыні, што панавала ў хаце. І была яшчэ думка аб тым, што вось як добра прачнуцца ў такі глухі і, напэўна, перадранішні час, моўчкі глядзець у цемень і ведаць, што за вокнамі праходзіць ноч». Радкі ўражаюць. Перад намі — тонкі экскурс у свет чалавечай псіхалогіі.

Незабыўны 1812-ы

ЭКРАНІЗУЕЦЦА «ВАЙНА І МІР»...

З вялікім хваляваннем чакала я сустрэчы з выдатным нашым савецкім мастаком Сяргеем Фёдаравічам Бандарчуком.

Наша знаёмства адбылося ў адным з пакояў трэцяга паверха трэцяга корпуса кінастудыі «Масфільм». Група «Вайна і мір» тут толькі што займалася раскадроўкай сцэнарыя.

Я адразу пазнала ў худзенькай, зграбнай дзяўчыне з вялікімі светлымі вачыма гераіню будучага фільма. Партрэт яе ўжо ў грыме, у касцюме вісеў тут жа на адной са сцен. Пераводзячы позірк з партрэта на дзяўчыну, можна было ўлавіць іменна агульныя непаўторныя рысы знешняга аблічча Наташы Растовай у «Вайне і міры». Так я пазнаёмілася з Люсяй Савельевай, выканаўцай ролі Наташы ў будучым фільме. У пакой уваходзілі і іншыя акцёры ў грыме і касцюмах.

Потым асістэнт рэжысёра запрасіў мяне спусціцца ўніз на першы паверх, дзе ў павільёне Бандарчук павінен быў весці пробныя здымкі некаторых сцэн. На здымачнай пляцоўцы новае пазнаванне. Убачыўшы сцэну, я адразу ж пазнала ў стройным элегантным афіцэры маладога князя Андрэя Балконскага, а ў мяккім паўнаватым арыстакраце — П'ера Бязухава. Увайшоўшы ў гэты свет бессмяротных вобразаў вялікага пісьменніка, у свет такі знаёмы і любімы з дзяцінства, пазнаны ў школьныя гады, я падумала аб велічы справы, якую робяць нашы савецкія мастакі, аб велічы задач, якія стаяць перад імі. І як радасна, што на чале гэтага вялікага калектыву, закліканага стварыць кінатвор, дастойны яго вялікай першакрыніцы, стаіць С. Ф. Бандарчук, выдатны кінаакцёр і рэжысёр.

Пакуль ён вёў пробныя здымкі, мне далі магчымасць паназіраць за тым, што адбываецца на здымачнай пляцоўцы і прагледзець па маёй просьбе пісьмы, якія паступілі ў адрас здымачнага калектыву ад кінагледачоў.

— Пісьмы, карэспандэнцыі, пасылкі, — гаворыць памочнік Сяргея Фёдаравіча рэжысёр Анатоль Чамадураў, — прыходзяць з усіх куткоў краіны, ад людзей розных узростаў і розных прафесій. Аўтары многіх з іх хочуць быць актыўнымі памочнікамі творчага калектыву. Яны прапануюць, раяць.

Здымачны калектыў атрымаў нямала каштоўных кніг, даведнікаў, рэдкіх фатаграфій з адлюстраваннем старой Масквы, карцін і многіх іншых матэрыялаў, якія дапамагаюць больш выразна ўявіць тую далёкую эпоху, якую ўзнаўляюць мастакі на экране.

...Работа ў павільёне закончана, аб'яўляецца перапынак на абед і Сяргей Фёдаравіч згаджаецца адказаць на пытанні карэспандэнта.

— Перад нашым здымачным калектывам, — гаворыць Бандарчук, — пастаўлена задача — зняць каляровы шырокафарматны фільм. Адначасова здымем варыянт для звычайнага экрана. Наш фільм трохсерыйны, усе серыі будуць здымацца адначасова. Што намі зроблена на першым этапе? Мы завяршылі работу над складаннем падрабязнага плана карціны, зрабілі рэжысёрскую распрацоўку сцэнарыя, правялі ўсе акцёрскія пробы.

Вывучаючы багацейшыя матэрыялы аб вайне 1812 года ў музеі Л. М. Талстога, расказвае С. Бандарчук, нам прадставілі вялізарны іконаграфічны і тыпалагічны матэрыял. Партрэты продкаў і сваякоў Талстога, малюнкі, на якіх былі паметкі, зробленыя рукой вялікага пісьменніка. У Гістарычным музеі нам прадаставілі зусім унікальныя матэрыялы аб эпосе вайны 1812 года. Гэта партрэты палкаводцаў рускай і французскай армій, узоры зброі, касцюмы, статуты...

Творчы калектыў зрабіў паездку ў Ясную Паляну, у Барадзіно і ў многія іншыя месцы, дзе захаваліся старадаўнія сядзібы, дваранскія дамы, гарадскія будынкі, характэрныя для Расіі таго часу.

Паводле слоў С. Бандарчука, поўнасцю захавана кампазіцыя талстоўскага рамана. Карціна задумана як гістарычная кінаэпапея, якая адкрые перад гледачом шырокую панараму жыцця і быту Расіі пачатку XIX стагоддзя.

Вялікай і сур'ёзнай задачай было падабраць з мноства прэтэндэнтаў акцёраў на ролі фільма. Гэты вельмі адказны момант у стварэнні новай карціны цяпер ужо лічыцца пройдзеным этапам.

Барадзінскае поле, аб славе якога мы асабліва многа думаем у гэтыя дні. Так яно выглядае з боку Шавардзінскага рэдута.

Фота Г. ІВАНОВА.

У акцёрскіх пробах удзельнічалі выканаўцы розных пакаленняў.

Здымацца ў ролі Андрэя Балконскага запрошан вядомы кінаакцёр Алег Стрыжэнаў. Князя Н. А. Балконскага будзе іграць народны артыст РСФСР А. Ктораў, графа Растова — народны артыст СССР В. Станіцын, княжну Мар'ю — выпускніца Ленінградскага тэатральнага інстытута Тоня Шуранова, Напалеона—артыст Ленінградскага Вялікага драматычнага тэатра імя А. М. Горкага В. Стрыжальчык...

Сяргей Фёдаравіч паказвае вялікі тоўсты альбом. У ім лісты, на якіх падрабязна апісан і намаляван кожны кадр будучага фільма.

— Цяпер мы пачалі ўжо натурныя здымкі, — працягвае сваё апавяданне рэжысёр. — Першыя кадры здымаем у Маскоўскім Крамлі, на Краснай плошчы, ля храма Васіля Блажэннага, у Нова-Дзевічым манастыры, у некаторых месцах Падмаскоўя. Барадзінскую бітву здымем на самым жа Барадзінскім полі. Наш галоўны ваенны кансультант —генерал арміі В. Курасоў. У Барадзінскай бітве прыме ўдзел 12 тысяч салдат. Нашым літаратурным кансультантам з'яўляецца відны савецкі літаратуразнаўца прафесар Н. Гудзій. Работа над фільмам працягнецца каля паўтара года.

...Здымкі фільма «Вайна і мір» творчы калектыў пачаў у пярэдадзень 150-годдзя Барадзінскай бітвы. Гэта выдатная падзея і для здымачнага калектыву. Бо антываенныя і глыбока гуманныя народныя ідэі «Вайны і міру» сугучны і нашаму часу.

Г. БАКШЭЕВА,
спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

СЛОВА ПРА ДРУГА

Прыемна пісаць віншаванні другу ў дзень яго юбілею, паціскаць яму руку, успамінаць маладосць і думаць пра будучае. І вельмі горка гаварыць пра блізкага таварыша: «Яму цяпер было б пяцьдзесят гадоў».

Барысу Мікулічу пяцьдзесят гадоў было б у жніўні гэтага года, на паліцах бібліятэк сталі б дзесяткі яго новых кніг. Ён заўсёды быў вельмі прагны да работы, а літаратура была для яго справай жыцця. Ён пісаў з дзяцінства, а ў 19 гадоў выдаў першую кнігу «Удар». Услед за ёю, адзін за другім, выходзяць зборнікі апавяданняў «Чорная вірня», «Яхант», аповесці «Наша сонца», «Ускраіна», «Дужасць», «Дружба». У кожным з гэтых твораў мы чуем і цяпер подых часу, гарачае жаданне расказаць аб самым актуальным і важным, раскрыць характары, паказаць лёс людзей, якія былі равеснікамі і сучаснікамі аўтара. Маладыя рабочыя і інтэлігенты, чырвонаармейцы і камсамольцы першых пяцігодак былі героямі кніг Барыса Мікуліча.

Не ўсё ўдавалася аўтару аднолькава — былі ўдачы і пралікі, знаходкі і страты, але з кожнаю новаю кнігаю расло майстэрства пісьменніка, дужэў яго голас, прыходзіла жыццёвая і мастацкая сталасць.

Калі выйшла яго апошняя аповесць «Дружба», Барысу Мікулічу было дваццаць чатыры гады. Больш пры жыцці яго імя не з'ўлялася ў друку. Паклёпнікі загубілі і гэты талент у самым пачатку яго буйнага росту.

У самыя цяжкія гады свайго жыцця, не спадзеючыся надрукаваць свае творы, Барыс Мікуліч пісаў многа і плённа, нібы спяшаўся расказаць людзям пра ўсё, што хвалявала яго, радавала і абнадзейвала. У аповесці «Цяжкая гадзіна» ён расказаў пра подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, апошнім гадам жыцця Максіма Багдановіча прысвечана аповесць «Развітанне», нязломны дух людзей вельмі яскрава паказаны ў «Жыццяпісе Вінцэся Шастака». Не закончаным застаўся вялікі раман «Адвечнае» пра вайну 1812 года на Беларусі. Яшчэ не апублікаваны яго аповесці «Зялёны луг», «Палеская аповесць» і іншыя творы.

Да апошняга ўдару сэрца Барыс Мікуліч пісаў. І памёр ён над рукапісам 17 чэрвеня 1954 года ў вёсцы Машукоўка, Краснаярскага краю.

Цяпер яму споўнілася б пяцьдзесят гадоў, а наша літаратура была б багацейшаю на дзесятак добрых, сапраўдных кніг, якіх так і не паспеў стварыць Барыс Мікуліч.

Сяргей ГРАХОЎСКІ.

ЁН ЗАСТАЕЦЦА МАЛАДЫМ

Ішоў красавік, але зіма не хацела здавацца. Днём патроху раставаў снег, а ноччу трываў мароз. Пад раніцу ртутны слупок падаў ледзь не да трыццаці градусаў.

Старажылы прадказвалі, што ў пачатку мая зломіць лёд Тасеева рэчка, а ўжо ў сярэдзіне гэтага месяца крэнецца Ангара.

Работнікі геолага-разведвальнай экспедыцыі, у якую ўваходзіў і я, мелі заданне як мага хутчэй перадолець трохсоткіламетровы шлях і выбраць месца для базы на беразе Ангары. Самай страшнай перашкодай на нашай дарозе была Тасеева рэчка. Мы баяліся, каб не спусціць нашы цяжкія трактары і аўтамашыны пад лёд. Шырыня ракі ў месцы пераезду дасягала 800 метраў. Мы добрых паўдня правяралі трываласць лёду, месцамі насцілалі жэрдкі і яловыя лапкі, месцамі бярвенні. Вечарам наш транспарт перабраўся на другі бераг.

Расклалі ў тайзе вогнішча, пачалі гатаваць яду. Ноччу неба было густа-густа ўсыпана зорамі, але ад іх тайга здавалася толькі цямнейшай. Многіх здолела стома, і яны пазалазілі ў спальныя мяшкі. Я запаліў ліхтар у наспех зробленай палатцы і пачаў разбіраць пачку пісем. (Мясцовы паштар, даведаўшыся аб нашым пераездзе, дагнаў нас на сібірскім рысаку ля пераправы і ўручыў карэспандэнцыю).

Сярод пісем я знайшоў канверцік, адрасаваны мне. Гэта быў ліст ад Барыса Мікуліча. Мікуліч мне пісаў, што ён працаваў у Мушакоўскім леспрамгасе. Я ледзь не ўскрыкнуў ад радасці і пачаў сябе дакараць, чаму не сеў разам з паштаром у шырокія санкі і не пад'ехаў да свайго старога друга, з якім не бачыўся каля 15 год. Нас раздзяляла, пачынаючы з 1950 года, сто кіламетраў тайгі, а цяпер, праз два гады, гэтая адлегласць скарацілася ўсяго да 8 кіламетраў.

Чытаю пісьмо. І ўжо здаецца — бачу высокі лоб, глыбокія ясныя вочы і кучаравы русы чуб таварыша, з якім нямала пройдзена дарог у дні радаснага юнацтва і ў часы поўныя трывог і нягод.

Маланкава прыходзіць рашэнне. Падвязваю на рамень дарожны таежны нож, закідаю за плечы рукзак з прадуктамі.

Іду па лёдзе ракі. Дванаццатая гадзіна ночы. Агінаю дугу скалістай кручы, і перад вачыма рабочы пасёлак. Міргае святло электрычных ліхтароў. У вокнах дамоў і хацінак нідзе не бачу агеньчыкаў. Натыкаюся на вартаўніка ля вялізнага будынка харчовага магазіна. Захутаны ў кажух, вартаўнік загаварыў са мною на беларускай мове:

— Дык вы Мікуліча пытаеце? А самі адкуль будзеце? Ці не зямляк яму? А яго бацька, Міхась Вікенцьевіч, мой аднавяскоўец. З вёскі Церахавічы на Лагойшчыне. Пад Мінскам. Можа, ведаеце?

Дзе не сустрэнеш землякоў...

Стукаюся ў дзверы невялічкага доміка, што стаіць на высокім беразе ракі. У будцы забрахаў сабака і толькі цяпер выскачыў і кінуўся да мяне. Засвяціліся вокны, і з-за дзвярэй чую голас:

— Хто вам патрэбен?

— Можа, пусціце пераначаваць? — змяніўшы крыху голас, абзываюся я.

— У мяне цеснавата, але адмовіць не магу, на падлозе хіба пасцелем, бо... — гаворыць, адчыняючы дзверы Барыс, і раптам, убачыўшы мой твар, кідаецца мне на шыю.

Нашы абдымкі разбудзілі ўсю сям'ю. Жонка Барыса, Марыя, былая настаўніца, а цяпер маркіроўшчыца бярвенняў, распальвала жалезную печ-буржуйку. Жончына маці, добрая і ветлівая старэнькая, клапатліва накрывала стол, а маленькі хлопчык, прыёмны сын Жэня, ускочыў у кашульцы на табурэтку і з дзіцячай наіўнай цікаўнасцю спытаў, паказваючы пальчыкам на мой бекеш, што ляжаў наверх поўсцю на падлозе:

— Гэта дзядзя паляўнічы? Гэта ён з мядзведзя садраў шкуру?

За чаем пачалася шчырая размова:

— Не пішуць, забываюцца, маўчаць! І нават тыя, хто знаў мяне піянерам, камсамольцам, хто знаў мяне лепш, чым самога сябе, цураюцца. Але не ўсе...— гаворыць Мікуліч, адкідваючы далонню назад кучаравыя, зусім пасівелыя ўжо валасы. Ён падыходзіць да фанернай скрынкі з-пад чаю і дастае кнігі і пісьмы.

— Не забываецца яшчэ Уладзімір Германавіч Лідзін. Зрэдку прылятаюць ад яго абнадзейваючыя весткі з Масквы. Сцяпан Ліхадзіеўскі з Ташкента кнігі і газеты высылае. З Мінска таксама той-сёй піша.

І з цеплынёй загаварыў Барыс пра Міхася Лынькова, які надрукаваў у канцы дваццатых гадоў першыя творы Мікуліча ў бабруйскай газеце «Камуніст» і ў літаратурным дадатку «Вясна». Міхась Лынькоў памагаў яшчэ зусім юнаму Барысу рабіць першыя крокі ў літаратуры.

У вачах Барыса то ўспыхваў агеньчык надзеі на будучыню, то прабягала адценне роспачы:

— Лынькоў ведае, ён усё ведае... Але хіба ён можа прабіць сцяну несправядлівасці?

Спаць пакладзіся ледзь не пад раніцу. Мне не спалася ў цёплай і мяккай пасцелі. Успаміны непакоілі, хвалявалі.

Прыгадаўся горад Бабруйск, сумеснае выступленне з Мікулічам у Доме Чырвонай Арміі. Цэхі вялікага дрэваапрацоўчага камбіната. Размова з рабочымі. Кварталы старога горада.

Пасля памяць пераносіць мяне ў Мінск. 1932 год. Першыя месяцы сумеснай працы ў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Барысу Мікулічу ідзе толькі дваццаты год. Ён адказны сакратар рэдакцыі, два яго паплечнікі, двума-трыма гадамі старэйшыя за яго, вядуць аддзелы культуры, тэатральнага жыцця і літаратуры.

Барыс Мікуліч развітваецца са сваёю маладосцю ў дваццаць два гады. Ці не зарана гэта? Радуе творчая сталасць маладога чалавека, радуе тое, што ён ужо добра бачыць усё наіўнае і нетрывалае ўчарашніх дзён...

А цяпер ужо мроіцца мне ў сне спіральная лесвіца на другі паверх драўлянага доміка ў раёне Даўгабродскіх могілак у Мінску, падымаюся ў пакой Барыса Мікуліча. Ля сцен паліцы з кнігамі. А ён стаіць за сталом, закіданым газетамі і часопісамі. Паправіўшы вялікія рагавыя акуляры, паціскае мне руку. Пачынае гаворку з нечаканага:

— Скажы, дружа, калі мы будзем мець час для творчай работы? Сходы, пасяджэнні, паездкі да падшэфнікаў, сустрэчы з чытачамі, абмеркаванні твораў ударнікаў, закліка765ных у літаратуру, і яшчэ незлічоная процьма розных спраў...

Маўчу і думаю, што адказаць, а пасля пачынаю пералічваць зробленае:

— Барыс! З той пары, як ты стаў мінчанінам, ты выдаў шэсць зборнікаў. Гэта, браце, нямала. У нас яшчэ час наперадзе. Знайдзі што-небудзь пачытаць з паэзіі.

Барыс-кніжнік падстаўляе табурэтку да паліцы, дастае адзін з улюбёных томікаў, а праз некалькі хвілін на ўвесь голас чытае, забыўшыся пра ўсё.

Я не спаў тую ноч, калі сустрэўся з Мікулічам, а адчуваў сябе раніцаю бадзёра і быў ужо гатовы да новых таежных паходаў. Але настрой раптоўна сапсаваўся. Я спытаў у Барыса Мікуліча пра яго старэйшую сястру Кацярыну, якая пасля сканчэння Маскоўскай кансерваторыі працавала ў Ашхабадскай музычнай школе і загінула ў часе землятрасення.

— Пабудзь у мяне да заўтра, я хачу табе прачытаць новыя апавяданні, — просіць Мікуліч. — Паглядзі мае дзённікі за мінулыя два гады і ты ўбачыш свет, якім я жыву. — Настрой у Мікуліча быў надзвычай кепскі, кожны нерв у ім быў узрушаны.

Праз два гады пасля сустрэчы з Мікулічам я занепакоіўся. Абарвалася і да гэтага рэдкая перапіска. Адзін мой ліст вярнуўся назад з прыпіскай, што адрасат выбыў. Куды і калі?

Я чакаў зімы. Толькі зімою нашы калоны машын маглі праходзіць у далёкія мясціны. Ішла падрыхтоўка да пяцісоткіламетравага рэйсу праз тайгу ў горад Канск па прадукты і тэхнічныя грузы. Значыць, я буду зноў у Мікуліча.

Лістапад месяц. Бульдозер вельмі ўдала расчысціў ад снегу, зледзянелых груд і карчоў дарогу, і па ёй за адзін дзень пракацілі мы дзвесце кіламетраў. Вось і Мушакоўка. Бягу ў домік на крутым беразе Тасеевай рэчкі. Але што ж гэта? Пустая кватэра. Дзверы адчынены. У сенечках усхапіўся схуднелы сабака і шмарганўў каля самых ног на вуліцу.

Сустракаю вартаўніка, з якім пазнаёміўся пазалетась. Ён вядзе мяне ў невялічкі сасоннічак на магілу Мікуліча. Стары з горкім смуткам расказвае, што Барыс памёр раптоўна, над рукапісам.

Мы схіляем галовы перад заснежаным грудком з драўляным слупком-помнікам.

А дзе ж сям'я Барыса?

Непакоіць мяне і лёс тых акуратна спісаных агульных сшыткаў, у якіх былі апавяданні, аповесці, дзённік і нават казкі для сына. Пісьменнік рэгулярна пісаў іх для маленькага Жэніка, а той ужо сам мог расказваць «чаму Тасеева рэчка ў Ангару пабегла», як дзед мароз праз Ангару Жэню перавозіў» або «Мядзведзь-свавольнік з Вясёлай гары».

Вяртаюся да сваіх сяброў па дарозе. І зноў мільгаюць кіламетры...

У вёсцы Троіцкае забягаю на пошту і пішу ліст да жонкі Барыса Марыі ў вёску Бражнае Канскага раёна Краснаярскага краю, прашу, каб яна пераслала рукапісы Мікуліча ў Саюз пісьменнікаў Беларусі або ў Інстытут літаратуры Акадэміі навук БССР.

Велічная, шырокая, магутная Ангара шумна крышыла лёд у сярэдзіне мая 1956 года. Я чакаў дня, калі пачнецца навігацыя, калі рака вызваліцца ад лёду і прыйдзе першы параход з поштай.

Праз месяц прыйшлі лісты з Мінска і Бабруйска, Масквы і Канска. Прыйшло паведамленне, што многія рукапісы Мікуліча захаваліся ў яго сёстраў і што знойдзена нават пара нумароў школьнага літаратурна-мастацкага рукапіснага часопіса 1-й бабруйскай дзевяцігадовай школы «Крок», у якім Барыс змяшчаў свае першыя творы, напісаныя ў дзіцячыя гады. Вельмі ўсхваляваў ліст Міхася Лынькова. Пісьменнік пісаў:

«Карыстаюся выпадкам і віншую Вас з завяршэннем усёй Вашай больш чым сумнай эпапеі. Шкода, вельмі шкода Барыса Мікуліча!».

Праз пару месяцаў імчаў мяне кацер уніз па шырокай рацэ. Я глянуў на пясок Рыжкавых гор, паблізу якіх насыпана магіла маладога пісьменніка. Кажу — маладога, хоць памёр ён на сорак другім годзе, бо шаснаццаць год яго творчага маладога жыцця было вырвана бруднымі рукамі парушальнікаў савецкага правасуддзя.

Хацелася вымавіць на ўвесь голас: бывай, дарагі дружа, няхай табе будзе лёгкай велічная зямля Сібіры!

Лепшыя творы Барыса Мікуліча выйшлі асобнымі кнігамі ў Маскве і Мінску. Гэта толькі трэба вітаць, але яшчэ нямала засталося яго твораў у рукапісах, якія знаходзяцца ў сваякоў і прыватных асоб. Трэба пастарацца, каб яго спадчына была сабрана і ўсё лепшае выдадзена. Няхай памяць пра таленавітага пісьменніка палыном не зарастае.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

БЛАКІТНЫ ВЕЦЕР?

Лепшае з таго, што было ў першых апавяданнях, у прыватнасці здольнасць паказаць «дыялектыку душы», яе рухі яшчэ прыкметней праявілася ў пазнейшых рэчах М. Стральцова — у апавяданнях «Двое ў лесе», «Блакітны вецер» і, як мы ўжо бачылі, у апавяданні «Перад дарогай».

Нельга не падкрэсліць наступнае. Пільная ўвага маладога празаіка да ўнутранага свету чалавека не з'яўляецца самамэтай, а яго дабрата, чалавечнасць ніяк не атаесамляецца з тым хрысціянскім «уседараваннем», якое часам прымушае «добру и злу внимать равнодушно». Наадварот, у апавяданнях М. Стральцова праводзіцца чоткая мяжа паміж дабром і злом, цудоўным і пошлым. Яны вылучаюцца высокім маральным пафасам. І тады ў іх гучыць рамантычна-ўзнёслы матыў «блакітнага ветру». Блакітны вецер — гэта: «трывожная смуга даляглядаў і незабыўнае святло маленства; дажджы густыя, як вецер і пах суніц; шчымлівая радасць у сэрцы і непрыкрытае, вясёлае здзіўленне перад светам». Такім уявіўся блакітны вецер герою апавядання Лагацкаму. Але мы здагадваемся — аб гэтым потым гаворыцца і ў апавяданні, — што справа тут не толькі ў смутку па тым, што страчана беззваротна, у памяці аб маленстве з яго «непрыкрытым, вясёлым здзіўленнем перад светам». Дзяцінства не вернеш, і заўсёды будзе «тужыць душа па нечым, што адышло і што згубілася са сталым вопытам». Лагацкі гэта ведае і сам. Але ў мінуту «прозрения» ён разумее, што, кажучы словамі Ясеніна, «жить надо лучше, жить надо проще». Якім бы ні быў той сталы вопыт, чалавек не павінен траціць здольнасць «здзіўляцца перад светам», не павінен пазбывацца непасрэднага, натуральнага ўспрыняцця жыцця, а галоўнае —ён не мае права дапускаць у сваё сэрца шэрае раўнадушша. І герой апавядання прыходзіць да вываду: «Трэба жыць, трэба смялей і весялей жыць: пазбыцца раўнадушша, чэрствасці, замкнутасці. І тады ніколі не пакіне мяне блакітны вецер».

Заключная нота апавядання гучыць даволі выразна. Свой маральны ідэал, сэнс жыцця герой бачыць не толькі ў тым, каб стаць проста «натуральным чалавекам» ды яшчэ быць верным свайму вясковаму мінуламу, сонечным закуткам дзяцінства, а і ў тым, каб пазбыцца ўсяго наноснага, што перашкаджае яму бачыць і разумець людзей, што адгароджвае яго ад чалавека.

У гэтай сувязі варта спыніцца хаця б коратка яшчэ на адным моманце, даволі істотным для кнігі «Блакітны вецер». У анатацыі да зборніка сказана: «Гэта — творы пра вёску і горад». Ацэнка павярхоўная і крыху наіўная. Але пэўны сэнс тут ёсць. Ён заключаецца ў тым, што М. Стральцоў сапраўды паказвае чалавека ў яго дачыненні, у яго адносінах да гарадской ці сельскай рэчаіснасці. Прытым сімпатыі любімых герояў аўтара, а значыць і яго самога, як быццам бы на баку вёскі. «Трэба абавязкова з'ездзіць у вёску, да маці», — вырашае ў крытычную часіну Лагацкі. Любяць і помняць вёску цяперашнія гараджане Сямён Захаравіч («Перад дарогай»), Казік («Суседзі»).

Трэба правільна зразумець М. Стральцова. Гутарка ідзе не аб якім-небудзь антыурбанізме, не аб ідэалізацыі вёскі ўвогуле. Не. Пытанне гэтае трэба разглядаць інакш, у сувязі з пошукамі маладым празаікам ідэалу гарманічнага чалавека. Аб гэтым сведчыць хоць бы той факт, што ў шэрагу апавяданняў аўтар выкрывае абывацельскі, чыста спажывецкі погляд на горад, на даброты цывілізацыі і культуры, тую «партфельную логіку», па якой жыве Клыбік («Двое ў лесе»). Дарэчы, Клыбік, які, як кажа яго бацька, «некультурна есці не будзе», таксама гаворыць, што меў намер застацца ў горадзе. Прыкладна гэтак жа ўяўляе сабе горад і Волька («Суседзі»): «Яна будзе жыць у горадзе, і, калі прыедзе ў вёску, дык пройдзе з мужам пад руку па вуліцы, усе будуць гаварыць: «Глядзіце, як пашчаслівіла Раманькавай Вольцы!» І толькі пазней, пасля пэўных жыццёвых урокаў, Волька паглядзела на горад інакш. Яна зразумела, што гэта — не толькі і не столькі вітрыны магазінаў, вясёлая мітусня тралейбусаў і машын, натоўп людзей на вуліцы, а нешта і іншае. Другі горад, «убачаны ёю, узнімаўся ўгору стрэламі кранаў, зычна перакліkaўся паравознымі гудкамі на нябачных пераездах і станцыях...»

Такім чынам, не вёску і горад самі па сабе супастаўляе аўтар, а супастаўляе розныя погляды на жыццё, розныя маральныя пазіцыі — глыбока чалавечую і мяшчанскую. І, горача сімпатызуючы людзям з вялікімі духоўнымі запатрабаваннямі і парывамі, ён выкрывае тых, для каго не існуе ні «блакітнага ветру», ні іншых падобных да яго рэчаў.

Гаворачы аб багацці зместу кнігі «Блакітны вецер», я, вядома, не падмяняю нічым гэтае паняцце, маю на ўвазе не толькі добрыя намеры аўтара, а і сапраўды мастацкае асваенне жыццёвага матэрыялу. Аўтару «Блакітнага ветру» ўдаецца неяк адным мазком паказаць сутнасць характару героя, яго своеасаблівасць, неяк адной рыскай адкрыць у чалавеку «знаёмага незнаёмца». Герой апавядання «Дома» хлопчык Уладзік рос без бацькі. Гэта быў, піша аўтар, разважлівы і не па гадах сталы хлопчык. І далей: «Уладзік нават пра маці сваю, калі тая рабіла ці гаварыла што не так, як яму хацелася, па-даросламу казаў: «Ведама, жанчына». Так расшыфроўваецца канкрэтна-індывідуальны сэнс яшчэ даволі агульных эпітэтаў: «разважлівы», «сталы», забываецца «корань» характару хлопчыка. Каб паказаць бацьку Клыбіка (апавяданне «Двое ў лесе»), у прыватнасці, такія яго рысы, як нядбайнасць і ляноту, М. Стральцову было дастаткова сказаць, што ён хадзіў абчэсваць сцены старога клетушка для растопкі. Той, хто ведае вясковы побыт, можа адразу ацаніць, як гэта верна падмечана. Аб эпізадычным героі апавядання «Блакітны вецер» сказана толькі, што ён «смешна гэтак саромеўся, запрашаючы да сябе, і чамусьці выцер аб палавік ногі, калі выходзіў». Але мы ўжо добра ўяўляем сабе стан простага рабочага хлопца, які так няўдала запрашаў у госці прафесара.

Увогуле, звяртае на сябе ўвагу тонкая назіральнасць маладога празаіка, вастрыня і свежасць той «творчай» памяці, якая падказвае ў патрэбны момант неабходнае слова, дакладную дэталь. Аб адной з даўніх звычак, звязаных з сельскай вечарынкай, аўтар заўважае: «Пастаялі спярша ў парозе, агледзеліся...» Так яно і сапраўды бывае. А якую вялікую нагрузку нясе ў апавяданні «Двое ў лесе» такая трапна падмечаная дэталь, як падраны раменьчык ад басаножкі, што матляецца і б'е па назе жанчыны! Як ён дапамагае нам зразумець і душэўны стан Васіля, і трагедыю Марыны, і лейтматыў апавядання ўвогуле. І правільна зрабіў М. Стральцоў, што паўтарыў зноў, вар'іруючы, тую ж дэталь у канцы апавядання.

У кнізе нямала рэльефных, дакладных малюнкаў прыроды, накшталт наступнага: «Вастраваты ветрык трымаў на падворках сумных пасля золкай ночы вераб'ёў, жаўтлявымі плямамі ўзялася на застарэлай наледзі вуліц ўчарашняя вада. У тонкіх выслайках воблачкаў палавела над горадам неба...»

Увогуле апісанні М. Стральцова выразныя, трапныя, вельмі верагодныя. Але яму, як ужо адзначалася, пад сілу нешта большае, чым добрае апісанне. Ён шукае свой стыль на шляху вобразна-асацыятыўнага мыслення. Шукае і знаходзіць. Да такіх знаходак можна аднесці і «блакітны вецер» — вобраз, якому аўтар здолеў надаць проста-такі рэальны змест, і «тыя, спакойныя хвіліны», якія занялі такое месца ў свядомасці героя, і бяроза, якая падаючы, «стала як шумлівая хмара трапяткіх зялёных матылёў. А потым паволі хілілася яна, і пакуль падала ў невясёлым сваім кружэнні, прынесла з сабою шэры летні дзень з імжаватым дожджыкам, пахам вільготнай зямлі і гуркоўніку».

Тут можна было б паставіць і кропку, абысціся без амаль непазбежных звычайных «але» і «аднак», г. зн. без крытычных заўваг па зборніку. Тым больш, што М. Стральцоў, як ужо гаварылася вышэй, «перасядзеўся» ў стадыі вучнёўства, піша, як кажуць, з пэўным веданнем справы і, напэўна, сам разумее, што ў яго добра, а што яшчэ дрэнна. Але паколькі апавяданні ўсё-такі не пазбаўлены недахопаў, і паколькі той, хто разглядае гэтую кніжку пісьменніка, мае не толькі права, у тым ліку такое прыемнае, як хваліць, захапляцца, але яшчэ і пэўныя абавязкі, я спынюся, хаця б коратка, на недахопах.

Яны, на маю думку, звязаны з пошукамі маладым празаікам свайго стылю — такога, які б мог паўней перадаваць шматгранасць і разнастайнасць жыцця, асаблівасці чалавечай псіхалогіі. У гэтых пошуках ён часта заглядае і ў тую лабараторыю, якую звычайна акупіруюць паэты. Заглядвае і вяртаецца часам не з пустымі рукамі. Хіба можна папракнуць М. Стральцова, напрыклад, у тым, што некаторыя яго апавяданні вельмі паэтычныя? Ды і ўвогуле, як вядома, паэзія і проза — не тыя паралельныя прамыя, якія ніколі нідзе не перасякаюцца. Наадварот, яны «перасякаюцца», узаемнапранікаюць і гэтым самым толькі ўзбагачаюць адна другую.

Але ў нейкім сэнсе яны — і паралельныя прамыя: яны ўсё-такі ніколі поўнасцю не супадаюць, існуюць самастойна, развіваюцца па сваіх, уласцівых ім законах. І таму не кожны сродак, не кожны прыём, плённы ў паэзіі, можа быць такім жа плённым у прозе. Паэтычная майстэрня можа іншы раз і падвесці празаіка. Асабліва тады, калі ёю празмерна карыстацца. Падводзіць іншы раз гэтая майстэрня і М. Стральцова.

Узяць, да прыкладу, апавяданне «Блакітны вецер»—рэч цікавую і, відаць, характэрную для Стральцова, для яго пошукаў. Апавяданне можна было б назваць і вершам у прозе. І гэта павінна гучаць як пахвала. Але... Твор жа задуманы і напісаны іменна як апавяданне. У ім жа няма ні «аўтаномнага» вершаванага радка, ні рытму, ні рыфмы, ні іншых фармальных атрыбутаў паэтычнага твора. Значыць, ён павінен быў бы больш адпавядаць патрабаванням «презренной прозы». Некаторым жа з гэтых патрабаванняў апавяданне не адпавядае. Як мы бачылі ўжо, маладому празаіку добра даецца лепка характараў. Але вось у «Блакітным ветры» гэта якасць не праявілася належным чынам. Цікава намечаны, але не акрэслены да канца, напрыклад, вобраз Парукава. Між тым ён мог бы аказаць добрую паслугу аўтару для выкрыцця катэгорыі людзей, якія занадта «ўмеюць уладкаваць сваю душэўную гаспадарку» і рана ці позна даходзяць да прыняцця той самай «партфельнай логікі». Не хапае канкрэтных індывідуальных рысачак і да паўнаты вобраза Лагацкага, — ён занадта абагулены, занадта «апаэтызаваны». Амаль гэтае самае можна сказаць і пра вобраз Васіля з апавядання «Двое ў лесе».

Можа іменна тут, у індывідуальнай і сацыяльнай неакрэсленасці некаторых вобразаў і тоіцца прычына таго, што асобныя апавяданні М. Стральцова гучаць крышку «камерна». Гэты эпітэт, дарэчы, падказаны мне адным маладым літаратарам, з якім нядаўна мы гутарылі аб кнізе «Блакітны вецер». Тады я не пагадзіўся з яго заўвагай, а цяпер вось думаю, што доля праўды ў ёй ёсць. Хаця дзеля справядлівасці трэба сказаць, што апавяданне «Перад дарогай» сведчыць аб тым, што аўтар яго пасяхова пераадольвае пэўную «прыглушанасць» сваіх першых твораў.

Некалькі слоў аб форме апавяданняў М. Стральцова, у прыватнасці, аб іх кампазіцыйнай тканіне. Відаць, усё-такі правільна заўважаюць некаторыя, што апавяданням часам не хапае дынамікі дзеяння — асабліва знешняга, сюжэтнага. Часткова гэта, відаць, тлумачыцца тым, што яны пабудаваны ў асноўным на псіхалагічным матэрыяле. Але справа не толькі ў гэтым, а хутчэй за ўсё ў той прычыне, аб якой ужо гаварылася, а іменна: у залішнім перанясенні паэтычных сродкаў і метадаў на глебу празаічнага жанра. Вось проза і помсціць аўтару.

Увогуле ж, недахопы кніжкі «Блакітны вецер» не выклікаюць асаблівай патрэбы ў павучаннях, рэкамендацыях, перасцярогах. Харошую кнігу напісаў Міхась Стральцоў. Светлую, чалавечную, таленавітую. Яна наводзіць на роздум, выклікае пачуцці, выхоўвае.

ДОМ ЛЯ ПОМНІКА ІЛЬІЧУ

Магчыма, касманаўтамі, а не мастакамі мараць стаць Валерый Каскевіч і Вова Плячко, якія так старана вывучаюць законы пабудовы малюнка на занятках у студыі выяўленчага мастацтва Дома піянераў. Бо колькі нястрымнай касмічнай фантазіі, выдумкі выяўляюць яны ў сваёй творчасці, калі кіраўнік студыі Міхаіл Сяргеевіч Талмачоў аб'яўляе вольную тэму.

ПІСЬМЫ І ФАТАГРАФІІ ПАЭТА

Нядаўна ў Літаратурны музей Якуба Коласа паступіла шэсць фатаграфій і адзінаццаць пісем народнага паэта. Іх перадала ў музей жонка вучонага-географа Аркадзя Смоліча, Аляксандра Ігнатаўна Смоліч, якая жыве цяпер у Омску. Гэтыя пісьмы Якуб Колас напісаў ёй пасля Вялікай Айчыннай вайны.

У пісьмах шмат каштоўных звестак. Якуб Колас піша Аляксандры Ігнатаўне аб перакладах на рускую мову сваіх твораў «Рыбакова хата», «У палескай глушы», «У глыбі Палесся», «Дрыгва», «Сымон-музыка», вершаў і іншых твораў. Паведамляе таксама аб рабоце над трэцяй кнігай палескіх аповесцей, аб смерці свайго сына Юркі, жонкі Марыі Дзмітраўны, дзеліцца з Аляксандрай Ігнатаўнай сваёй перапіскай з вучнямі 66-й школы горада Омска, якім беларускі паэт выслаў дзве кнігі, расказвае аб сваёй грамадскай і літаратурнай дзейнасці, аб напісаных творах.

Не меншую каштоўнасць маюць фатаграфіі з аўтографамі Якуба Коласа. Некаторыя з іх народны паэт падараваў Смолічам да Вялікай Айчыннай вайны. Тут ёсць фатаграфіі 1924 і 1926 гадоў. На адной з іх надпіс: «На добрую памяць цётцы Алесі і дзядзьку Аркадзю Смолічам ад Якуба Коласа». На адным з групавых здымкаў Якуб Колас сфатаграфаван з Янкам Купалам. Фатаграфіі будуць выкарыстаны ў экспазіцыі музея Якуба Коласа.

М. ЖЫГОЦКІ.

КНІГА ПРЫЙШЛА Ў ЦЭХ

Кожны дзень у абедзенны перапынак і ў час перазмен на мінскім заводзе імя Кірава адкрываецца грамадскі кніжны кіёск. Загадчыца Вера Товсцева, прадаўшчыцы Іна Васілеўская, Ядзвіга Русецкая не стаяць абыякава ў чаканні пакупнікоў. Яны актыўна прапагандуюць кнігу, улічваючы прафесіі і ўзрост рабочых, раяць ім, што чытаць, прымаюць заяўкі на камплектаванне асабістых бібліятэк.

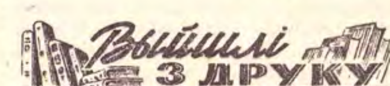
Вялікую карысць у прасоўванні літаратуры да чытача прыносяць грамадскія распаўсюджвальнікі. На мінскіх прадпрыемствах гэтых энтузіястаў налічваецца каля 700. За паўгоддзе з іх дапамогаю прададзена кніг на 8 780 рублёў.

Вось як працуе энтузіяст кнігі, старшыня «Савета па распаўсюджванню кнігі» на фабрыцы імя Калініна Ганна Асташонак. На савеце было прынята рашэнне памагчы кожнаму рабочаму стварыць сваю хатнюю бібліятэку. У індывідуальных гутарках члены савета выявілі попыт на літаратуру, склалі спісы і накіраваліся з імі ў магазін. Атрыманая літаратура была потым дастаўлена ў цэхі і брыгады. Рабочыя ад душы дзякавалі кніганошам і зрабілі новыя заказы.

Савет развіў сваю дзейнасць далей. З дапамогаю камсамольскай арганізацыі пачалі наладжваць літаратурныя вечары, быў праведзены баль сяброў кнігі. Рабочыя запрасілі народнага артыста рэспублікі Я. Палосіна, маладых паэтаў, арганізавалі літаратурныя віктарыны і кніжныя латарэі.

Ужо на 18 прадпрыемствах Мінска працуюць кіёскі па продажу кніг на грамадскіх асновах. На 56 фабрыках і заводах ёсць «Саветы сяброў кнігі».

М. БАРЫСАЎ.

«Беларуская літаратура і фальклор» — так называецца кніга П. Ахрыменкі, якую выдала выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР. Аўтар кнігі расказвае пра тое, як, пачынаючы са старадаўніх часоў, у цеснай сувязі з фальклорам развівалася беларуская літаратура.

У выдавецтве Акадэміі навук БССР выйшла кніга «Беларускае кіно» А. Красінскага, І. Смаля і Г. Тарасевіча. Гэта работа прысвечана аналізу развіцця беларускага кінамастацтва.

ДОМ ЛЯ ПОМНІКА ІЛЬІЧУ

Неабавязкова балерынай стане і Оля Захарава (здымак справа) — выхаванка харэографа Ліі Іванаўны Меранковай, якая стараецца выхаваць у сваіх выхаванцаў любоў да прыгожага, развіць у іх пачуццё рытму, пластыкі.

Але тое далучэнне да мастацтва, якое нараджаецца тут, у гуртках Дома піянераў, пакіне след на ўсё жыццё, узбагаціць дзяцей не толькі ведамі, але і пачуццямі.

Творчасць — яна не толькі ў мастацтве. Хіба не творчасць — тэхнічная, вынаходніцкая — стварэнне лёгкіх крылатых птушак, мадэлей караблёў, пошукі новых радыёсхем. Ды чым толькі не займаюцца дзеці ў сценах свайго новага Дома піянераў! 62 гурткі — драматычны, харэаграфічны, малюнка, лепкі і жывапісу, лялечны і ценевы тэатры, струнныя і духавы аркестры, гурткі мастацкай вышыўкі, кроя і шыцця, нарэшце, юных краязнаўцаў, фатографаў, кінааматараў, радыстаў, аўтамабілістаў... ды ўсё і не пералічыш. Прычым характэрна, што кіруюць гурткамі часта самі былыя выхаванцы Дома піянераў. Яшчэ да вайны ў 1940 годзе займаўся ў Брэсцкім Доме піянераў Георгій Аляксандравіч Малашэўскі. А сёння ў гуртку авіямадэлізму, якім ён кіруе і які, дарэчы, заняў у рэспубліцы другое месца, — свае рэкардсмены малой авіяцыі, чэмпіёны рэспублікі па авіямадэлізму браты Пеця і Толя Казёл, Сярожа Дарковіч.

Да прызыву ў армію займаўся ў Доме піянераў і другі цяперашні кіраўнік гуртка радыё- і суднамадэлізму — Ігар Рыгоравіч Шуганаў. Вось ён дае парады юным мадэлістам Пятру і Барысу Барадзіным (здымак унізе). Выхаванец Дома піянераў і кіраўнік шахматнага гуртка Віктар Сямёнавіч Кабанаў, выхаванцы якога занялі ў рэспубліканскім турніры трэцяе месца.

Ёсць чым пахваліцца і юным мастакам. Некалькі іх работ адабраны на Сусветную выстаўку дзіцячай творчасці ў Жэневе.

Словам, добра дзецям у сваім новым Доме піянераў. Другім домам ён стаў для іх пасля школы. Вось сядуць яны заўтра за новыя парты пасля летніх канікул, разгорнуць новыя падручнікі... А пасля заняткаў чародкамі збягуцца сюды, у свой Дом піянераў. І тое, што не заўсёды можа даць школьная праграма, што не ўкласці ў графік класных заняткаў, раскрыецца перад імі тут.

Тэкст А. АНТОНАВА.
Фота С. АНАНКІ.

Цікавая праца

Першую ў сусветнай літаратуры капітальную працу — сістэматычнае апісанне агародных раслін усяго свету завяршыў — навуковы супрацоўнік Інстытута біялогіі Акадэміі навук БССР прафесар А. Н. Іпацьеў. Работа над гэтым даследаваннем працягвалася амаль 25 гадоў.

Аўтар дэталёва апісаў 1200 відаў культурных і дзікарослых агародных раслін усіх краін свету. На старонках працы можна даведацца аб вясковых гарбузах Паўднёва-Усходняй Азіі, розных відах бабовых раслін, базіліку, які пахне, як лаўровы ліст, славутых афрыканскіх кавунах і кавалерскай капусце, адкрытай у час плавання Джэймса Кука.

У розных краінах адны і тыя ж расліны народы часам цэняць за розныя асаблівасці. У Кітаі капусту, напрыклад, вырошчваюць не столькі дзеля качаноў, колькі для насення, з якога атрымліваюць масла, што па смаку нагадвае гарчычнае. У нас гарбузы цэняць за іх плады, а ў Азіі выкарыстоўваюць у ежу таксама іх маладыя парасткі і лісце.

У кнізе апісана паўднёваамерыканская гарбузовая расліна гаёт, якая мае плады, як у нашых агуркоў. Па смаку яны сапраўды нагадваюць агуркі, але мясцовыя жыхары з такім жа задавальненнем ужываюць пажыўныя крухмалістыя клубні гэтай расліны. Дарэчы, доследы, праведзеныя А. Н. Іпацьевым, паказалі, што гаёт можна перасяліць у савецкія субтропікі.

Цікавымі раслінамі з'яўляюцца гіганцкія радысы — дайконы, якія растуць у Японіі. Іх ужываюць у вараным, сушаным і нават марынаваным выглядзе. Гэта нешта сярэдняе паміж рэдзькай і радысам з той [illegible] розніцай, што караняплод дасягае вагі больш пуда.

Значная частка работы прысвечана гародніне Савецкага Саюза. Для зручнасці назвы гародніны ў кнізе даюцца на лацінскай, рускай, французскай, англійскай, нямецкай мовах. Для раду відаў раслін прыводзіцца іх хімічны састаў, характарыстыка іншых асаблівасцей, гатункавая разнастайнасць. Такім чынам, даследаванне беларускага вучонага можа служыць і кіраўніцтвам па акліматызацыі і вырошчванню гародніны.

Праца А. Н. Іпацьева «Агародныя расліны зямнога шара» будзе багата ілюстравана. У ёй каля 400 здымкаў і малюнкаў.

(БЕЛТА).

Аўтар гэтага артыкула Вацлаў Жыдліцкі выкладае беларускую і ўкраінскую літаратуры ў Карлавым універсітэце ў Празе. Нядаўна ён пабываў у Мінску. Мы папрасілі яго расказаць пра сучасную чэшскую літаратуру, пра тыя працэсы, якія ў ёй зараз адбываюцца. Чытачу, відаць, цікава будзе ведаць, што артыкул напісаны аўтарам на беларускай мове.

НА ШЛЯХУ ДА НОВЫХ МЭТ

Аб сучаснай чэшскай літаратуры

Вацлаў ЖЫДЛІЦКІ,
выкладчык Карлава ўніверсітэта ў Празе.

Як вядома, у лютым 1948 года чэхаславацкі народ пад кіраўніцтвам сваёй камуністычнай партыі ліквідаваў путч буржуазіі, разлічаны на рэстаўрацыю капіталізму ў краіне. Уладу поўнасцю ўзяў у свае рукі рабочы клас, забяспечыўшы мірнае перарастанне народнай і дэмакратычнай рэвалюцыі, якая пачалася пасля вызвалення Чэхаславакіі Савецкай Арміяй у 1945 годзе, у рэвалюцыю сацыялістычную.

Вызначыўшы новыя шляхі для развіцця ўсёй краіны, гэтая знамянальная падзея адкрыла і перад літаратурай новыя перспектывы. Калі раней прагрэсіўнай чэшскай літаратуры даводзілася развівацца ў афіцыйнай атмасферы так званай апалітычнасці і свае ідэі адстойваць у барацьбе з рэакцыйнымі тэндэнцыямі буржуазных пісьменнікаў, то цяпер яна пачала авалодваць метадам сацыялістычнага рэалізму, які стаў творчай праграмай Саюза чэхаславацкіх пісьменнікаў, арганізаванага ў сакавіку 1949 года. Літаратура цалкам і поўнасцю аддае сябе служэнню справе пабудовы сацыялізма ў краіне. Яна рашуча ідзе ў паход за авалоданне сучаснай тэмай. Творчы энтузіязм народных мас абуджае ў пісьменнікаў імкненне да эпічнай шырыні. Як ніколі, з'яўляецца вялікая колькасць шырока планавых твораў, узнікаюць цэлыя цыклы раманаў. Характэрна, што і ў паэзіі гэтага часу пераважае жанр вялікай паэмы. Гэтымі творамі літаратура намагаецца ахапіць як мага шырэй рэчаіснасць, адлюстраваць велічныя змены ў нашым жыцці. Як у гады першых пяцігодак у савецкіх літаратурах, на першы план выступаюць так званыя «вытворчы» і «сельскі» раманы. Асноўныя намаганні пісьменнікаў накіраваны на стварэнне станоўчага вобраза рабочага, селяніна — свядомага будаўніка сацыялізма, чалавека, які становіцца сапраўдным героем свайго часу.

Чэшская літаратура рашуча і цалкам далучылася да сацыялізма, сцвердзіла свае сацыялістычныя пазіцыі. Праўда, яе сацыялістычная свядомасць не атрымала яшчэ належнай глыбіні. У пісьменніцкім калектыве былі аб'яднаны мастакі з розным узроўнем ідэйна-палітычнай сталасці. Сацыялізм у агульным стаў для пісьменнікаў усвядомленай заканамернасцю, але сацыялістычная свядомасць некаторых з іх не перайшла яшчэ ў кроў і плоць, не адбілася ў мастацкім бачанні складанага і супярэчлівага жыцця. Замест таго, каб з пазіцый марксісцка-ленінскага светапогляду, але сваім індывідуальным зрокам мастака адкрываць жыццё, асобныя пісьменнікі ўпадалі ў ілюстрацыйнасць. І нібы забыўшы прызванне літаратара быць першаадкрывальнікам, яны складаныя працэсы сацыялістычнай перабудовы грамадства паказвалі спрошчана, павярхоўна, беручы вядомыя ідэалагічныя палажэнні і больш або менш удала ілюструючы іх. Адсюль і вынікалі праявы схематызму і дагматызму ў літаратуры.

Супраць гэтых недахопаў і пачынае адкрытую барацьбу літаратура сучаснага перыяду. Яна ў многіх момантах нібы палемізуе з папярэднім этапам. Гэта адбілася на выбары тэм, канфліктаў і характараў герояў, на жанрах і, не ў апошнюю чаргу, на моўнай фактуры твораў.

Калі літаратура папярэдняга перыяду развівалася хутчэй у «шырыню», то цяпер яна накіравана ў «глыбіню».

Характэрная з'ява ў прозе: пасля 1959 года амаль зусім знікаюць шырокапланавыя творы і іх месца займаюць малыя формы; апавяданне і навела пераважаюць над раманам. Мастацкі погляд на рэчаіснасць у апошніх творах неяк, можна сказаць, завастраецца і нават «звужаецца», каб больш глыбока пранікнуць у сутнасць адлюстроўваемых з'яў. Пісьменнікі засяроджваюцца на ўнутраным руху чалавечай душы, імкнуцца раскрыць яго складаную дыялектыку. Праз унутраны свет чалавека яны спрабуюць больш глыбока асэнсаваць той вялікі пералом, які перажыў народ Чэхаславакіі на шляху да сацыялізма, паказаць яго не ў знешніх фактах, канстатацыях і падрахунках, а так, як ён адбіўся ў розумах і сэрцах. Прыкладам можа служыць паэзія. У паслялютаўскі перыяд у ёй можна было назіраць свайго роду «бударнічы аскетызм». Чалавек у ёй паказваўся хутчэй у плане палітычным. Цяпер жа — цяга да псіхалагічных праблем. Калі ў 1953 годзе малады паэт М. Чэрвенка лічыў патрэбным неяк апраўдацца за такую быццам бы «слабасць», то, пачынаючы з 1956 года, усё часцей з'яўляюцца цэлыя зборнікі такой паэзіі — «Кніга кахання» З. Крайбела, «Маналогі» М. Кундары, «Венера Мілоская» І. Шаталы і г. д. Карацей кажучы, сучасная паэзія імкнецца да таго, каб ні адна галіна чалавечых пачуццяў не засталася па-за яе ўвагай.

Мастацкае пазнанне свету становіцца для яе працэсам, якому няма межаў, бо і само жыццё заўсёды рухаецца ўперад і прыносіць з сабой новыя і новыя канфлікты. Адмаўляючы дагматызм, паэты імкнуцца ўлавіць хутчэй працэсы, чым вынікі. У іх поле зроку трапляюць самыя разнастайныя і часта супярэчлівыя пачуцці. У выніку гэтага лірычны герой выступае ў сваім складаным і шматгранным жыццёвым выяўленні.

Гэтыя новыя якасці асабліва яскрава адбіліся ў паэтычных зборніках: «І што б не здарылася» і «Ранішні цягнік надзеі» І. Скалы, «Да болю чалавека люблю» Й. Кайнара. «Прысуд і памілаванне» і «Першыя малюнкі» О. Мікулашака, «Дрэва не хаваюць» Я. Піларжа. Да іх можна далучыць і кнігі некаторых маладых паэтаў — «Адчынены дом» і «Сляды» М. Фларыяна, «Свет наш будзённы» І. Шаталы, «Смага» К. Шыктанца, «Штодзённая праца» і «Ахіл і чарапаха» самабытнага паэта-вучонага М. Голуба і інш. З паэтычных здабыткаў апошніх год асабліва вылучаецца творчасць Ф. Грубіна — выдатнага чэшскага паэта-лірыка, сабраная ў зборніках «Мой спеў», «Пасля новага года — вясна», «Любоў без межаў» і паэмы «Метамарфоза», «Раманс для карнета».

Немалых поспехаў на новым шляху дасягнула і сучасная проза. Для прыкладу назавём раман К. Новага аб чэшскім грамадстве канца XIX і пачатку XX стагоддзя «Полымя і вецер», кнігу алегарычных «Чэшскіх казак» Я. Дрды, трэці том гістарычнага цыкла В. Нефа «Злосная кроў», раман Плугаржа «Калі пакінеш мяне». З'явілася зноў немалая колькасць твораў аб перыядзе фашысцкай акупацыі — аповесць Н. Фрыда «Картатэка жывых», на дзіва глыбокі расказ аб «шэкспіраўскім» каханні ва ўмовах фашысцкіх канцлагераў Я. Атчанашака «Рамэо, Джульета і цемра», дзве кнігі апавяданняў А. Лусціга. Значную ўвагу аддае проза пераломным лютаўскім падзеям 1948 года, на матэрыяле якіх пісьменнікі імкнуцца прасачыць перш за ўсё складаны шлях інтэлігенцыі да сацыялізма. Гэтую праблему з поспехам паспрабаваў вырашыць ужо раней Я. Атчанашак у шырокавядомым рамане «Грамадзянін Брых». У апошнія гады яго тэму развівалі Б. Полах у кнізе «Вяртанне Іржы Скалы», Б. Бржазоўскі ў «Жалезнай столі», Н. Фрыд у аповесці «Часу не хапае» і інш.

Кожны з гэтых твораў адрозніваецца сваімі мастацкімі асаблівасцямі. Але ёсць у іх і агульнае — гэта імкненне аўтараў, побач з глыбокім пранікненнем у характары герояў, надаць ім вялікае грамадскае гучанне і выявіць больш-менш поўна змест адлюстроўваемай эпохі.

У гэтых адносінах з драматургіі да іх можна далучыць найперш паэтычную драму В. Нэзвала «Сёння яшчэ заходзіць сонца над Атлантыдай», драму Ф. Грубіна «Жнівеньская нядзеля», п'есы П. Кагаута «Такое каханне», В. Блажака «Занадта шчодры вечар» і некаторыя іншыя.

Усе гэтыя здабыткі — добрыя вынікі таго новага шляху, які выбрала чэшская літаратура пасля XX з'езда КПСС. Але разам з тым можна ў сучаснай чэшскай літаратуры адзначыць і пэўную аднабаковасць.

Перш за ўсё гэта — недастатковая ўвага да сучаснай тэмы, што асабліва прыкметна ў прозе і драматургіі. Нібы баючыся няўдач у адлюстраванні сучаснасці, празаікі і драматургі нярэдка звяртаюцца да мінулага. Гэта вельмі трывожная з'ява, аб чым на поўны голас загаварыла ўжо крытыка. І не выпадкова III з'езд Саюза чэхаславацкіх пісьменнікаў, запланаваны на пачатак 1963 года, будзе прысвечаны праблеме «Чалавек і сучаснасць». Вядома, ніхто не стане сцвярджаць, што кнігі пра акупацыю ці пра лютаўскія падзеі не цікавяць чытача. Якраз творы апошняга перыяду з гэтых тэматычных напрамкаў, дзякуючы таму, што яны напісаны на высокім мастацкім узроўні, з'яўляюцца вялікай сілай у маральным выхаванні сучаснага чалавека. Але ўсё ж яны звязаны з сучаснасцю толькі апасродкавана, сваім ідэйным гучаннем, у той час, як эпоха патрабуе ад літаратуры мастацкага аналізу ўсяго новага, што нараджаецца ў жыцці. У вялікім даўгу перад сучаснасцю асабліва пісьменнікі старэйшага пакалення. Часцей за ўсё да тэм сучаснасці звяртаецца літаратурная моладзь. І гэта зразумела. Відаць, у кожнага пакалення ёсць свой пэўны «тэматычны перыяд», свая сучаснасць. І пакуль гэтае пакаленне не асэнсуе яе, яно не адважваецца пераходзіць да наступнага этапа.

Прыток вялікай колькасці маладых аўтараў — радасная з'ява сучаснай чэшскай літаратуры. Некаторыя з іх — І. Кржыж, Я. Прахазка, Р. Чэрны, І. Кліма, В. Ваўра, І. Сметанава, В. Пржыбскі, Й. Брукнер, І. Штука, Я. Штроблава, І. Дзівіш — паказалі сябе ўжо больш-менш сталымі майстрамі. У апошні час паявілася многа новых імён дэбютантаў: Ганзлік, Клімент, Шнеп, Піштара, Тамашак, Кабеш, Верніш, Груша, Кубічак, Клевіс, Гендрых, Гончык, Міхал і інш.

Магчыма, што некаторыя маладыя пісьменнікі, якія ўдала выступілі з першымі творамі, могуць у будучым не апраўдаць спадзяванняў. Але ва ўсякім разе рост маладых талентаў невыпадковы і паказальны для сучаснага этапа літаратурнага працэсу.

У цэнтры ўвагі маладой паэзіі праграмна паўстаў «просты чалавек» і простыя «будзённыя» з'явы жыцця. У іх аўтары шукаюць і адкрываюць паэзію. Ім удаецца бачыць свайго лірычнага героя больш канкрэтна, у яго індывідуальнай непаўторнасці, тым самым і больш эмацыяльна.

Сучасныя паэты ўсё мацней выяўляюць схільнасць — падчас, здаецца, нават празмерную — да шырокай і свабоднай асацыяцыі. Разам з тым, намагаючыся дакладней «ухапіць жыццё», яны нібы «рассоўваюць» рамкі строгай структуры верша. У процілегласць класічнай чатырохрадковай страфе, якая пераважала раней, узрастае роля верлібра. Праўда, белы верш таіць у сабе і пэўную небяспеку. Сапраўднае мастацтва патрабуе, каб ва ўсякай форме заключаўся багаты змест. Такому патрабаванню адпавядае, напрыклад, філасофскі верлібр Ф. Грубіна. Маладым жа паэтам часта не хапае глыбіні думкі. У сувязі з гэтым крыху утрыравана, але, па сутнасці, слушна, выказаўся на старонках газеты «Літэрарні новіны» Н. Фрыд у дыскусіі аб «мадэрнасці» паэзіі: «Неяк я перадрукаваў на машынцы цэлую газетную старонку белых вершаў так, што не зважаў на тое, дзе заканчваецца радок, а друкаваў ад краю да краю аркуша. Вынікам была проза, якая з-за беднасці зместу не вытрымала б крытыкі як проза». Маладыя паэты надаюць у сваіх пошуках занадта вялікае значэнне «новай» форме, але неглыбока асэнсоўваюць грамадскую ролю паэзіі. Маладая паэзія ў цэлым, нягледзячы на ўсе яе станоўчыя якасці, пакуль што толькі намацвае свае шляхі, намагаецца асэнсаваць навакольны свет з усёй маладой заўзятасцю, але ў той жа час і з нейкай уласцівай маладосці «веснавой» неакрэсленасцю.

У гэтых адносінах поспехі маладой прозы больш прыкметныя. У ёй мацней выяўлена тэндэнцыя актыўнага ўдзелу ў сучасным жыцці краіны. Маладыя празаікі здолелі сказаць аб ім сваё важкае слова. Аповесць Я. Прахазкі «Зялёныя гарызонты», у якой паказаны будні агранома, можна аднесці да найбольшых дасягненняў сучаснай чэшскай літаратуры наогул. Побач з ёй можна паставіць кнігу І. Кубічака «Луцінка» аб шахцёрскім асяроддзі і «сельскую» аповесць І. Кржыжа «Вялікая адзінота». Творчасць І. Кржыжа радуе і ў іншых, як бы сказаць, унутрана літаратурных адносінах. Справа ў тым, што чэшскай прозе наогул не хапае эпікаў, якія б аддавалі належную ўвагу «архітэктоніцы» празаічнага твора. У значнай меры гэта звязана з тым вялікім уплывам, які ў чэшскай літаратуры заўсёды мела лірыка на прозу, на што нядаўна звярнуў увагу М. Кундара, справядліва сцвярджаючы, што «раман можа мець моцныя лірычныя элементы, але не павінен быць лірычна скампанаваны». Проза мае свае спецыфічныя законы. І. Кржыж якраз і з'яўляецца адным з нямногіх — напрыклад, пасля В. Ржэзача або побач з Я. Атчанашакам — сучасных патрабавальных «архітэктараў» празаічнага твора.

Да лепшых дасягненняў маладой чэшскай прозы трэба аднесці і кнігі апавяданняў Р. Чэрнага, І. Сметанавай, В. Пржыбскага, І. Клімы, В. Ваўры. Сярод іх асабліва вылучаецца Р. Чэрны. Калі маладшыя празаікі паказалі сябе пераважна як «аналітыкі» рэчаіснасці, то ў яго прыкметна цяга да мастацкага сінтэзу. І мабыць невыпадкова ён пакуль што адзін з маладых парадаваў чытачоў шырокапланавым раманам «Тарэза», у якім нібы «рэабілітуе» ў аснове станоўчыя тэндэнцыі паслялютаўскай літаратуры — схільнасць да эпічнага адлюстравання жыцця.

Як маладая паэзія, так і маладая чэшская проза канцэнтруюць сваю ўвагу пераважна на «простым» чалавеку і яго «буднях». Маладыя празаікі пазбягаюць павярхоўнага лірызму, які нярэдка бывае ўласцівы пачынаючым аўтарам, імкнуцца быць строга «прадметнымі», прытрымліваюцца жыццёвых фактаў. Але гэты ў прынцыпе правільны шлях можа завесці ў тупік, калі аўтары абмяжуюцца толькі фактамі і не ўзнімуцца да іх асэнсавання.

Такая небяспека ў маладой чэшскай прозы ёсць. І не толькі ў маладой. Вынікае яна з наогул здаровай тэндэнцыі бачыць жыццё не з вышынь тэарэтычных палажэнняў, а «знізу». «Знізу» — так! Але, кажучы словамі крытыка І. Гаека, пры гэтым трэба ўмець праз канфлікты, убачаныя знізу, заглянуць як мага вышэй! Пісьменнік адначасова і філосаф, які павінен бачыць з'явы жыцця ў перспектыве агульнага развіцця грамадства. Некаторыя сучасныя чэшскія пісьменнікі часам занадта абмяжоўваюць свой погляд на рэчаіснасць. Ім удаецца дакладней і праўдзівей улавіць жыццё ў яго асобных, частковых праявах. З другога боку, аднак, з іх поля зроку знікаюць і рашаючыя моманты жыцця, яны часам захапляюцца другарадным, не адлюстроўваюць дыялектычных сувязей паміж жыццёвымі з'явамі, што нярэдка прыводзіць да скажонага паказу рэчаіснасці.

У сувязі з гэтым у сучаснай чэшскай літаратуры паўстае праблема героя. Пазбягаючы схематычнасці станоўчага героя папярэдніх твораў, асабліва «вытворчага» рамана, і нібы баючыся цэню ідэалізаванага «кавалера Залатой Зоркі», сучасныя чэшскія пісьменнікі засярodзілі ўвагу, як ужо гаварылася, на простым герoі. Здаецца, аднак, што гэты просты герой падаецца аўтарамі збедненым, часам нават не героем у поўным сэнсе гэтага слова. І, як і ў савецкіх літаратурах апошняга часу, перад чэшскімі мастакамі стаіць пытанне: ці такі ўжо просты гэты просты чалавек? Зусім справядліва пра гэта распачаў гаворку крытык М. Юнгман у артыкуле «Ці жыве яшчэ герой».

Збядненне гераічнага аблічча героя сучаснай чэшскай літаратуры звязана з пытаннем аб канфлікце. У сувязі з пабудовай сацыялізма ў Чэхаславакіі жыццёвыя канфлікты набылі ў большасці неантаганістычныя формы. Яны цяпер выступаюць на першы план, але літаратура яшчэ не зусім у сіле іх адкрыць, абвергнуць фальшывае ўяўленне, што быццам праціўнік ужо разбіты, пераможаны, жыццё плыве мірна, «нецікава», што ў ім ужо няма ні гераізму, ні герояў. І не выпадкова пісьменнік часта звяртаецца да мінулага, да часоў акупацыі, барацьбы за пабудову сацыялізма і да т. п. Там канфлікт ляжыць на паверхні. А ў сучаснасці яго трэба адкрываць. Фронт пайшоў наперад, але барацьба працягваецца. Таму і крытыка з такой радасцю прывітала, напрыклад, названую ўжо кнігу І. Кубічака, у якой малады аўтар паказаў складаны грамадскі і асабісты, «чалавечы» канфлікт і знайшоў у асобе дырэктара шахты з рабочых сапраўднага сучаснага героя.

Праблема героя ў сучаснай чэшскай літаратуры выступае і ў іншым, калі можна так сказаць, тэматычным аспекце. На першы план у літаратуры апошніх год выступілі пытанні маральнага парадку. І гэта натуральна. Па меры таго, як грамадства аб'ядноўваецца на адзінай ідэалагічнай і палітычнай аснове, усё больш актуальным становіцца вывучэнне маральнага аблічча чалавека. Але літаратура чамусьці яшчэ не звяртае належнай увагі на псіхалогію працаўнікоў заводаў, фабрык, палёў, якія пастаянна застаюцца героямі свайго часу. І, звяртаючыся да аналізу маральных праблем чалавека, пісьменнікі часцей выбіраюць «аб'ектам вывучэння» інтэлігента, даручаючы часцей яму вырашэнне гамлетаўскага пытання «быць ці не быць» з сацыялізмам. Зразумела, гэта праблема застаецца актуальнай. Аднак цэнтральнае пытанне сучаснага жыцця звязана з героем, у якім бы ўвасабляліся вядучыя і актыўна сцвярджаючыя сацыялізм сілы. Цалкам слушна пра гэта гаварыў М. Дрозда ў дакладзе аб задачах чэшскай літаратуры ў святле рашэнняў XXII з'езда КПСС на пленуме Саюза чэхаславацкіх пісьменнікаў у снежні мінулага года.

У цэлым чэшская літаратура сучаснага этапа ў стане вялікіх пошукаў. Часам яна збіваецца з правільнага шляху, але дабілася ўжо і асобных значных перамог. Сёння яна нібы толькі вывучае тыя прасторы, якімі трэба прайсці, каб дасягнуць пастаўленай мэты. У сучасны момант яна пераважна аналізуе. Аднак час патрабуе ад яе і сінтэзу, у якім бы адчуваліся велічныя перспектывы пераходу краіны да камунізма. Бясспрэчныя асобныя дасягненні пракладваюць шлях да такіх твораў, якія былі б варты сваёй эпохі.

КАНЦЭРТЫ ГАСЦЕЙ

На «Гомсельмашы» пабывалі артысты Усерасійскага гастрольна-канцэртнага аб'яднання. У заводскім Палацы культуры яны наладзілі канцэрт «Песня — душа народа».

Перад камбайнабудаўнікамі выступілі спявачкі — заслужаная артыстка РСФСР Алена Міхайлава, Тамара Тугушцава, спявак Сяргей Калюжны, майстар мастацкага слова Анатоль Малькоў. Праграма канцэрта складалася з песень савецкіх кампазітараў, рускіх народных песень, рамансаў, вершаў і апавяданняў савецкіх пісьменнікаў.

В. СЯМЁНАЎ.

ЗНАЁМАЯ РУКА

... што бывае нахабнай...

... настырнай...

... хцівай...

...І робіцца раптам на дзіва палахлівай!

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

НАВІНЫ КІНО ЗА РУБЯЖОМ

ІТАЛІЯ

Малады італьянскі артыст і тэатральны рэжысёр Амальда Фоа пачаў здымкі фільма «Мілы друг» 1962 года». Гэта асучасненая экранізацыя рамана Гі дэ Мапасана. У галоўных ролях выступаюць папулярныя акцёры Марчэла Мастраяні і Габрыель Феруеці.

АНГЛІЯ

Папулярны аўтар дэтэктыўных раманаў Агата Крысці піша па заказе Галівуда сцэнарый па матывах рамана Чарлза Дзікенса «Халодны дом».

ІСПАНІЯ

Вядомы рэжысёр Луіс Берланга (нядаўна на нашы экраны выйшаў яго сатырычны фільм «Калі ласка, містэр Маршал!») збіраецца ў бліжэйшы час перанесці на экран класічны ўзор іспанскага «махлярскага» рамана XVI стагоддзя «Жыццё Ласарыльо з Тармеса». На галоўную ролю — увішнага падлетка, які адшуквае тысячы спосабаў, каб зарабіць сабе на жыццё, — Берланга хоча запрасіць італьянскую актрысу Джульету Мазіну (гераіня фільма «Ночы Кабірыі»).

КУБА

Французскі рэжысёр Арман Гаці (яго фільм «Загон» удастоены сярэбранага медаля II Маскоўскага міжнароднага кінафестывалю) прыехаў у Гавану, каб сумесна з кубінскімі кінематаграфістамі паставіць фільм аб кубінскай рэвалюцыі.

ЗША

Вядомы галівудскі прадзюсер Дэвід О. Селзнік устанавіў штогадовую ўзнагароду для фільмаў, якія маюць «асаблівую гуманістычную каштоўнасць». У гэтым годзе «Залаты лаўр Дэвіда О. Селзніка» атрымалі сем фільмаў, у тым ліку польскі «Попел і алмаз», італьянскія «Генерал дэла Ровера» і «Маці і дачка», заходнегерманскі «Мост» па раману Манфрэда Грэгара і савецкі «Балада пра салдата».

ФРАНЦЫЯ

Вядомы французскі рэжысёр Андрэ Юнебель, які спецыялізаваўся на пастаноўцы гісторыка-прыгодніцкіх фільмаў, працуе над экранізацыяй рамана Эжэна Сю «Парыжскія тайны». У галоўных ролях заняты папулярныя акцёры Жан Марэ і Дані Рабэн.

ФРГ

Заходнегерманскі рэжысёр Франк Вісбар па заказе італьянскіх прадзюсераў здымае фільм «Маршыруй або здыхай», прысвечаны бруднай вайне ў Алжыры. Цэнтральныя ролі ў ім выконваюць англійскі акцёр Сцюарт Грэйнджар і італьянка Лючыя Бозе (у Савецкім Саюзе яе ведаюць па фільмах «Дзяўчаты з плошчы Іспаніі» і «Смерць веласіпедыста»).

РУМЫНІЯ

Малады рэжысёр Георге Вітанідзіс экранізуе раман папулярнага сучаснага румынскага пісьменніка Раду Тудорана пад назвай «Пойма Дуная». Гэта будзе лірычная кінааповесць аб каханні ўраджэнкі прыдунайскай мясцовасці і іншаземца, якое зарадзілася, калі абодвум героям было па 15 гадоў і працягваецца ў нашы дні.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01269

Друкарня выдавецтва «Звязда».